

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2015 оны 4 дүгээр сарын 6-ны
өдөр

Улаанбаатар хот

Дугаар 126 “АЛТАНБУЛАГ”, “ЗАМЫН-ҮҮД”, “ЦАГААННУУР” ЧӨЛӨӨТ БҮСҮҮДИЙН ЗАХИРАГЧИЙН АЖЛЫН АЛБАНЫ БҮТЭЦ, ОРОН ТООНЫ ХЯЗГААРЫГ ШИНЭЧЛЭН БАТЛАХ ТУХАЙ

Чөлөөт бүсийн тухай хуулийн 8.4-т заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас
ТОГТООХ нь:

1. “Алтанбулаг”, “Замын-Үүд”, “Цагааннуур” чөлөөт бүсүүдийн Захирагчийн ажлын албаны бүтцийг дор дурдсанаар баталсугай:

а) “Алтанбулаг” чөлөөт бүсийн Захирагчийн ажлын алба:

1. Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлогын хэлтэс; 2. Дэд бүтцийн хөгжил, газрын харилцааны хэлтэс; 3. Гэрээ, эрх зүй, хүний нөөцийн хэлтэс; 4. Гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа, мэдээллийн технологийн хэлтэс; 5. Бүртгэл, санхүүгийн хэлтэс.

б) “Замын-Үүд” чөлөөт бүсийн Захирагчийн ажлын алба:

1. Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлогын хэлтэс; 2. Дэд бүтцийн хөгжил, газрын харилцааны хэлтэс; 3. Гэрээ, эрх зүй, хүний нөөцийн хэлтэс; 4. Гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа, мэдээллийн технологийн хэлтэс; 5. Бүртгэл, санхүүгийн хэлтэс.

в) “Цагааннуур” чөлөөт бүсийн Захирагчийн ажлын алба:

1. Хөрөнгө оруулалт, хамтын ажиллагааны хэлтэс; 2. Дэд бүтцийн хөгжил, газрын харилцааны хэлтэс; 3. Захиргаа, аж ахуй, бүртгэлийн хэлтэс.

2. “Алтанбулаг”, “Замын-Үүд”, “Цагааннуур” чөлөөт бүсүүдийн Захирагчийн ажлын албаны орон тооны хязгаарыг хавсралт ёсоор баталж, 2016 оны төсвийн жилээс эхлэн мөрдсүгэй.

3. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан “Алтанбулаг” худалдааны чөлөөт бүсийн захирагчийн ажлын алба, тухайн бүсэд ажиллах мэргэжлийн хяналтын албаны бүтэц, орон тоог батлах тухай” Засгийн газрын 2002 оны 11 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 227 дугаар тогтоол, “Орон тоо, зардлын хязгаарыг тогтоох тухай” Засгийн газрын 2004 оны 2 дугаар сарын 18-ны өдрийн 45 дугаар тогтоол, “Цагааннуур” худалдааны чөлөөт бүсийн захирагчийн ажлын алба байгуулах тухай” Засгийн газрын 2005 оны 6 дугаар сарын 15-ны

өдрийн 134 дүгээр тогтоол, “Цагааннуур” худалдааны чөлөөт бүсийн Захирагчийн ажлын албаны орон тоо болон зардлын хязгаарыг шинэчлэн тогтоох тухай” Засгийн газрын 2007 оны 4 дүгээр сарын 18-ны өдрийн 97 дугаар тогтоол, “Цагааннуур” худалдааны чөлөөт бүсийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 2008 оны 6 дугаар сарын 3-ны өдрийн 227 дугаар тогтоолыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Ч.САЙХАНБИЛЭГ

Аж үйлдвэрийн сайд

Д.ЭРДЭНЭБАТ

Засгийн газрын 2015 оны 126 дугаар

тогтоолын хавсралт

**“АЛТАНБУЛАГ”, “ЗАМЫН-ҮҮД”, “ЦАГААННУУР”
ЧӨЛӨӨТ БҮСҮҮДИЙН ЗАХИРАГЧИЙН АЖЛЫН АЛБАНЫ
ОРОН ТООНЫ ХЯЗГААР**

№	Захирагчийн ажлын албаны нэр	Орон тооны хязгаар
1	“Алтанбулаг” чөлөөт бүсийн Захирагчийн ажлын алба	42
2	“Замын-Үүд” чөлөөт бүсийн Захирагчийн ажлын алба	41
3	“Цагааннуур” чөлөөт бүсийн Захирагчийн ажлын алба	23
НИЙТ		106

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2015 оны 7 дугаар сарын 7-ны
өдөр

Улаанбаатар хот

Дугаар 291 ТОГТООЛД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

Газрын төлбөрийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 7 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Чөлөөт бүсийн тухай хуулийн 22.3-т заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. “Газрын төлбөрийн хуулийг хэрэгжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 1997 оны 6 дугаар сарын 25-ны өдрийн 152 дугаар тогтоолд дор дурдсан агуулга бүхий 4 дүгээр хавсралт нэмсүгэй:

Засгийн газрын 1997 оны 152 дугаар

тогтоолын 4 дүгээр хавсралт

АЛТАНБУЛАГ, ЗАМЫН-ҮҮД, ЦАГААННУУРЫН ЧӨЛӨӨТ БҮСИЙН

1 ГА ГАЗРЫН СУУРЬ ҮНЭЛГЭЭ (төгрөгөөр)

№	Чөлөөт бүсийн нэр	1 га газрын суурь үнэлгээ (төгрөг) (газар ашиглалтын зориулалтаар)	
		Худалдаа, бүх төрлийн үйлчилгээ	Хөдөө аж ахуйгаас бусад үйлдвэрлэл
1	Алтанбулаг	120,000,000.0	80,000,000.0
2	Замын-Үүд	150,000,000.0	120,000,000.0
3	Цагааннуур	20,000,000.0	14,000,000.0

2. Чөлөөт бүсийн 1 га газрын төлбөрийн хязгаарыг түүний суурь үнэлгээний 1,0 хувь байхаар тогтоосугай.

3. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан “Газрын төлбөрийн хуулийг хэрэгжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Засгийн газрын 1997 оны 6 дугаар сарын 25-ны өдрийн 152 дугаар тогтоолын 1 дүгээр зүйлийн “3 дугаар хавсралтын ёсоор” гэсний дараа “Чөлөөт бүсийн 1 га газрын суурь үнэлгээ”-г 4 дүгээр хавсралтын ёсоор” гэж

нэмж, “Алтанбулаг худалдааны чөлөөт бүсийн газрын төлбөрийн тухай” Засгийн газрын
2006 оны 7 дугаар сарын 19-ний өдрийн 169 дүгээр тогтоолыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий
сайд Ч.САЙХАНБИЛЭГ

Барилга, хот байгуулалтын сайд

Д.ЦОГТБААТАР

“Замын-Үүд ”эдийн засгийн чөлөөт бүсийн мастер төлөвлөгөөг батлах тухай”

2011 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдөр

Дугаар 187

Улаанбаатар хот

“Замын-Үүд ”эдийн засгийн чөлөөт бүсийн мастер төлөвлөгөөг батлах тухай Хот байгуулалтын тухай хуулийн 6.1.6-г үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1.”Замын-Үүд” эдийн засгийн чөлөөт бүсийн мастер төлөвлөгөөг хавсралтад заасан бүрдэлтэйгээр баталсугай.

2.”Замын-Үүд” эдийн засгийн чөлөөт бүсийн мастер төлөвлөгөөнд заасан арга хэмжээ болон түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, улс, орон нутгийн төсөвт тусган, гадаад орон, олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа хөтөлбөрт хамруулах, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг татан оролцуулах замаар санхүүжүүлэх ажлыг зохион байгуулахыг Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайд Н.Алтанхуяг, Сангийн сайд С.Баярцогт, Зам, тээвэр, барилга, хот байгуулалтын сайд Х.Баттулга нарт даалгасугай.

3.”Замын-Үүд” эдийн засгийн чөлөөт бүсийн мастер төлөвлөгөөг Замын-Үүд сумын төвийн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үндсэн шийдэлтэй уялдуулан хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж ажиллахыг Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайд Н.Алтанхуягт үүрэг болгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

С.Батболд

Монгол Улсын Тэргүүн шадар сайд

Н.Алтанхуяг

ГАЗАР ӨМЧЛҮҮЛЭХ, ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ДУУДЛАГА ХУДАЛДАА ЯВУУЛАХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1.Газрын тухай хуулийн 33.1.2, Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуулийн 5.1.6.2, 5.1.8.2-т заасны дагуу Монгол Улсын иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, түүнчлэн Газрын тухай хуулийн 44.4-т заасны дагуу гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүнд газар ашиглуулах болон Чөлөөт бүсийн тухай хуулийн 22.4-т заасны дагуу иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад чөлөөт бүсэд газар эзэмших, ашиглах эрх олгох дуудлага худалдааг зохион байгуулахтай холбогдсон харилцааг энэ журмаар зохицуулна.

1.2.Газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах дуудлага худалдаа (цаашид “дуудлага худалдаа” гэх)-г аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө, хотын болон чөлөөт бүсийн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг үндэслэн тухайн шатны Засаг дарга, чөлөөт бүсийн захирагч зохион байгуулна.

1.3.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хууль болон Иргэний хуулийн 84.3-т заасны дагуу үл хөдлөх эд хөрөнгийг дуудлага худалдаагаар хувьчилж байгаа тохиолдолд түүний дуудлага худалдааны анхны үнэд газар эзэмших эрхийн дуудлага худалдааны анхны үнийг оролцуулан тооцож, дуудлага худалдааг зохион байгуулна.

Хоёр. Дуудлага худалдаа явуулахад баримтлах зарчим

2.1.Дуудлага худалдаа явуулахад дараах зарчмыг баримтална:

2.1.1.дуудлага худалдаанд оруулах газрыг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн газар зохион байгуулалтын тухайн жилийн болон чөлөөт бүс, хот, тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд дуудлага худалдаагаар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулахаар заасан байх;

2.1.2.үнийн саналаа ээлж дараалан тодорхой алхамтайгаар өсгөх;

2.1.3.нээлттэй, ил тод байх;

2.1.4.тэгш, шударга оролцоог хангасан байх.

Гурав. Дуудлага худалдаагаар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах газрын зориулалт

3.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга дараах тохиолдолд газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах дуудлага худалдааг зохион байгуулна:

3.1.1. Газрын тухай хуулийн 33.1.2-т заасны дагуу иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагад газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах;

3.1.2. Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуулийн 5.1.6.2, 5.1.8.2-т заасны дагуу газар өмчлүүлэх;

3.1.3. шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагаас гаргасан албадан дуудлага худалдаа явуулах хүсэлтийн дагуу газар өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийг шилжүүлэх;

3.1.4. газар өмчлөгч, эзэмшигчийн газар өмчлөх, эзэмших эрхээ дуудлага худалдаагаар худалдах хүсэлтийн дагуу газар өмчлөх, эзэмших эрхийг шилжүүлэх;

3.1.5. Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, банк, банк бус санхүүгийн байгууллагаас гаргасан дуудлага худалдаа явуулах хүсэлтийн дагуу газар өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийг шилжүүлэх;
(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмж, дугаарлалтыг өөрчилсөн)

3.1.6. хуульд заасан бусад тохиолдолд.

3.2. “Газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах төсөл сонгон шалгаруулах журам”-д зааснаас бусад тохиолдолд чөлөөт бүсийн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа эрхлэх иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад газар эзэмших, ашиглах эрх олгох дуудлага худалдааг тухайн чөлөөт бүсийн захирагч зохион байгуулна.

Дөрөв. Дуудлага худалдаанд оролцогч, түүний эрх, үүрэг

4.1. Монгол Улсын иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, гадаадын иргэн, хуулийн этгээд, харьяалалгүй хүн хуульд заасан газар өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийн дагуу дуудлага худалдаанд оролцох хүсэлт гаргаж, дэнчин тавьснаар дуудлага худалдаанд оролцоно.

4.2. Дуудлага худалдаанд оролцогч дараах эрх эдэлнэ:

4.2.1. дуудлага худалдаагаар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах газрын талаарх мэдээлэлтэй үнэ төлбөргүй танилцах;

4.2.2. дуудлага худалдаанд ялаагүй бол дэнчингээ буцааж авах;

4.2.3. дуудлага худалдаатай холбогдсон гомдлоо шүүхэд гаргах.

4.3. Дуудлага худалдаанд оролцогч дараах үүрэг хүлээнэ:

4.3.1.дуудлага худалдаанд оролцох хүсэлтийг холбогдох байгууллагад хугацаанд нь хүргүүлж, дэнчингээ төлсөн байх;

4.3.2.дуудлага худалдааны дэг журмыг сахих;

4.3.3.дуудлага худалдаанд ялсан тохиолдолд дуудлага худалдааны үнийг энэ журмын 11.3-т заасан хугацаанд төлөх.

4.4.Дуудлага худалдаанд оролцогч нэг зөвлөхийн хамт оролцож болох бөгөөд зөвлөх пайз өргөх болон үнэ дуудах эрх эдлэхгүй.

4.5.Дуудлага худалдааны явцад оролцогч болон зөвлөх аливаа хэлбэрээр дуудлага худалдааг тасалдуулах үйл ажиллагаа явуулах, түүний дотор үнийн санал дуудах дарааллыг алдагдуулах, гар утсаар ярих, бусдад нөлөөлөх оролдлого хийхийг хориглоно.

4.6.Дуудлага худалдаанд худалдагч, оролцогчийн аль ч талыг төлөөлөөгүй хүнийг ажиглагч гэнэ.

4.7.Ажиглагч дуудлага худалдааны дэг журмыг чанд сахих үүрэгтэй.

4.8.Ажиглагч дуудлага худалдааны дэг журмыг зөрчвөл түүнийг дуудлага худалдаа явагдаж байгаа танхимаас гаргана.

Тав. Дуудлага худалдааны хэлбэр, дуудлага худалдаа явуулах дараалал

5.1.Дуудлага худалдааг дараах хэлбэрийн аль нэгээр явуулна:

5.1.1.танхимын;

5.1.2.цахим.

5.2.Дуудлага худалдааг дараах дарааллын дагуу явуулна:

5.2.1.дуудлага худалдааны бэлтгэл ажлыг хангах;

5.2.2.дуудлага худалдааг зарлан мэдээлэх;

5.2.3.дуудлага худалдаанд оролцогчдыг бүртгэх;

5.2.4.дуудлага худалдааг явуулах;

5.2.5.дуудлага худалдааны ялагчтай гэрээ байгуулах.

5.3.Дуудлага худалдааг цахим хэлбэрээр явуулах тохиолдолд Газрын биржийн цахим системээр зохион байгуулна. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

Зургаа. Дуудлага худалдааны бэлтгэл ажлыг хангах

6.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн газрын алба, сумын газрын даамал болон чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын алба дуудлага худалдаа зохион байгуулахтай холбогдуулан дор дурдсан бэлтгэл ажлыг хийж гүйцэтгэнэ:

6.1.1. дуудлага худалдаагаар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах тухайн нэгж талбарын эргэлтийн цэгүүдийг тодорхойлон газар дээр нь тэмдэгжүүлэх;

6.1.2. дуудлага худалдааны тов, тухайн нэгж талбарын хэмжээ, байршил, зориулалт, анхны үнэ, дуудлага худалдааны хэлбэр, хугацаа, дэнчингийн хэмжээг тогтоосон шийдвэрийн төслийг бэлтгэж, тухайн шатны Засаг дарга, чөлөөт бүсийн захирагчаар гаргуулах;

6.1.3. шаардлагатай тохиолдолд тухайн нэгж талбар дээр барих барилга байгууламжийн техникийн нөхцөл, мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлтийг гаргуулах.

6.2. Дуудлага худалдааны бэлтгэл ажлын зардлыг дуудлага худалдааны орлогоос гаргана.

6.3. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга энэ журмын 3.1.3, 3.1.4, 3.1.5-д заасан дуудлага худалдааг хүсэлт гаргасан этгээдтэй газрын асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагаас баталсан загварын дагуу гэрээ байгуулсны үндсэн дээр зохион байгуулна. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

6.4. Энэ журмын 6.3-т заасан дуудлага худалдаа явуулах зардлыг хүсэлт гаргасан этгээд хариуцна. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

Долоо. Дуудлага худалдааны зарыг зарлан мэдээлэх

7.1. Дуудлага худалдааны зар (цаашид “зар” гэх)-ыг уг дуудлага худалдаа явуулахаар товлосон өдрөөс 30-аас доошгүй хоногийн өмнө дараах байдлаар нийтэд мэдээлнэ:

7.1.1. олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр;

7.1.2. аймаг, нийслэл, дүүргийн газрын алба, чөлөөт бүсийн захирагчийн албаны болон сумын нутгийн захиргааны байгууллагын цахим хуудсаар;

7.1.3. Газрын биржийн цахим системээр. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

7.2. Энэ журмын 7.1-д заасан зард дараах мэдээллийг заавал тусгана:

7.2.1. дуудлага худалдаагаар газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах тухай эрх бүхий этгээдийн шийдвэр;

7.2.2.дуудлага худалдааны хэлбэр;

7.2.3.газрын байршил, хил заагийг харуулсан зураг;

7.2.4.газрын талбайн хэмжээ;

7.2.5.дуудлага худалдааны анхны үнэ;

7.2.6.дэнчингийн хэмжээ, дэнчин тушаах дансны дугаар;

7.2.7.гэрээний зүйл;

7.2.8.дуудлага худалдаа явуулах газрын хаяг, харилцах утасны дугаар;

7.2.9.дуудлага худалдаанд оролцогчдыг бүртгэх хугацаа;

7.2.10.дуудлага худалдаа эхлэх, дуусах он, сар, өдөр, цаг;

7.2.11.газар эзэмших, ашиглах зориулалт, хугацаа;

7.2.12.энэ журмын 6.1.3-т заасан тохиолдолд тухайн нэгж талбар дээр барих барилга байгууламжийн техникийн нөхцөлүүд болон мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлтийн талаарх ерөнхий мэдээлэл.

7.3.Дуудлага худалдааг цахим хэлбэрээр явуулах тохиолдолд холбогдох цахим хуудасны мэдээлэл (дуудлага худалдаа явуулах Газрын биржийн цахим систем бүхий)-ийг зард тусгана. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөлт орсон)*

Найм. Дуудлага худалдаанд оролцогчдыг бүртгэх

8.1.Танхимын хэлбэрээр явуулах дуудлага худалдаанд оролцох хүсэлтийг хүлээн авахад зориулсан бүртгэлийн хайрцгийг тухайн дуудлага худалдаа явагдахаас 3 хоногийн өмнө бэлтгэж битүүмжлэн тэмдэглэл үйлдэх бөгөөд бүртгэлийн хайрцгийг дуудлага худалдаа явуулахаар товлосон байранд байрлуулах, уг хайрцаг болон түүний лацны бүрэн бүтэн байдлыг тухайн дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсэг хариуцна.

8.2.Дуудлага худалдаанд оролцохыг хүссэн этгээд хүсэлтээ энэ журмын 1, 2 дугаар хавсралтад заасан маягтын дагуу үнэн зөв гаргана.

8.3.Дуудлага худалдаанд оролцогч дуудлага худалдаанд оролцох хүсэлтдээ дараах материалыг хавсаргаж, бүртгэлийн хайрцагт хийнэ:

8.3.1.иргэний үнэмлэх, эсхүл түүнтэй адилтгах бичиг баримт, улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар;

8.3.2.дэнчин төлсөн баримт;

8.3.3.дуудлага худалдаанд иргэнийг төлөөлж оролцох тохиолдолд тухайн иргэний олгосон нотариатчаар гэрчлүүлсэн итгэмжлэл;

8.3.4.дуудлага худалдаанд аж ахуйн нэгж, байгууллагыг төлөөлж оролцох тохиолдолд тухайн аж ахуйн нэгж, байгууллагын олгосон итгэмжлэл.

8.4.Дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсэг бүртгэлийн хайрцгийг дуудлага худалдаа явуулахаас 30 минутын өмнө хааж, дуудлага худалдаа эхлэх цаг болмогц лацыг шалган оролцогчдын өмнө задлах бөгөөд дуудлага худалдаанд оролцогчдын бичиг баримтын үнэн зөв эсэх болон дэнчин төлсөн байдлыг шалгаж, ирсэн хүсэлтүүдийг оролцогч тус бүрээр нь ялган тавьж бүртгэнэ.

8.5.Бүртгэлийн хайрцагт хийсэн материалаас ташаа мэдээлэл илэрсэн, эсхүл тухайн дуудлага худалдаанд оролцох хүсэлт биш тохиолдолд холбогдох этгээдийг дуудлага худалдаанд оролцуулахгүй.

8.6.Дуудлага худалдаанд оролцогчдын бүртгэл, мэдээллийг дуудлага худалдааг нээх хүртэлх хугацаанд нууцалж, бусдад энэ талаар мэдээлэл өгөхийг хориглоно.

8.7.Дуудлага худалдаанд оролцогч Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн 39.1.6-д заасан хураамжийг төлсөн байна.

Ес. Дуудлага худалдаа явуулах

9.1.Тухайн шатны Засаг дарга болон чөлөөт бүсийн захирагч дуудлага худалдаа явуулахаас 3-аас доошгүй хоногийн өмнө дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсгийг байгуулж ажиллуулна.

9.2.Дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсэг нь дарга, дуудлага худалдааны хөтлөгч, тэмдэглэл хөтлөгч гэсэн бүрэлдэхүүнтэй байх бөгөөд бүрэлдэхүүнд нь тухайн шатны Засаг даргын Тамгын газар болон чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын албаны газрын асуудал хариуцсан албан тушаалтан буюу сумын газрын даамлыг оролцуулна.

9.3.Дуудлага худалдааны явцад үүссэн маргааныг тухайн дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсэг хянан шийдвэрлэнэ.

9.4.Дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсгийн дарга дор дурдсан эрх, үүрэгтэй:

9.4.1.дуудлага худалдаа явуулах ажлыг бүрэн хариуцах;

9.4.2.дуудлага худалдаа явуулахад оролцох туслах ажилтныг сонгон ажиллуулах;

9.4.3.дуудлага худалдааны явцын тэмдэглэл үнэн зөв, бүрэн хөтлөгдсөн эсэхийг хянаж баталгаажуулах.

9.5.Дуудлага худалдааны хөтлөгч дор дурдсан эрх, үүрэгтэй:

9.5.1.дуудлага худалдаанд оролцогчдыг бүртгэж, хувийн дугаар бүхий пайз олгох;

9.5.2.дуудлага худалдааг товлосон газар, хугацаанд нь эхлүүлэх;

9.5.3.үнэ хаялцуулах дэгийн дарааллын талаар болон өсгөн хэлэх үнийн хэмжээг зарлаж танилцуулах;

9.5.4.дуудлага худалдааны явцын тэмдэглэлийг үнэн зөв, бүрэн хөтлүүлэх.

9.6.Дуудлага худалдааны тэмдэглэл хөтлөгч дор дурдсан эрх, үүрэгтэй:

9.6.1.дуудлага худалдааны явцын тэмдэглэлийг үнэн зөв, бүрэн хөтлөх;

9.6.2.дуудлага худалдааны явцын тэмдэглэлд оролцогчдоор гарын үсэг зуруулах.

9.7.Танхимын дуудлага худалдааг товлосон газарт дуудлага худалдаа эхлэх өдөр, цаг, минутад дараах дарааллаар явуулна:

9.7.1.дуудлага худалдаанд оролцогчдыг байраа эзлэхийг урих, оролцогч 3 дахь удаагаа урихад хүрэлцэн ирээгүй тохиолдолд түүнийг дуудлага худалдаанд оролцохоос татгалзсанд тооцож, энэ тухай тэмдэглэлд тусгана;

9.7.2.бүртгэлийн ажиллагаа дууссаны дараа дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсгийн дарга оролцогчдод тухайн шатны Засаг дарга болон чөлөөт бүсийн захирагчийн дуудлага худалдаа явуулах захирамж, түүнтэй адилтгах шийдвэрийг уншиж сонгоно;

9.7.3.дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсэг оролцогчдын биеийн байцаалтыг шалгасны дараа энэ журмын 3 дугаар хавсралтад заасан пайзыг хуваарилж олгоно;

9.7.4.хөтлөгч оролцогчдод дуудлага худалдааны журам болон үнэ хаялцуулах дэг, анхааруулах бусад зүйлийг танилцуулна;

9.7.5.хөтлөгч дуудлага худалдаанд оруулсан газрын талаар товч танилцуулж, дуудлага худалдааны өсгөн хэлэх үнийн хэмжээг дор дурдсан хүснэгтийн дагуу зарлан, дуудлага худалдаа эхлүүлнэ:

Өсгөн хэлэх үнийн хэмжээ

Хүснэгт 1

№	Дуудлага худалдааны анхны үнэ (төгрөг)	Өсгөн хэлэх үнэ (төгрөг)
1.	1 000 000 хүртэл	50 мянга-100 мянга
2.	1 000 001-5 000 000	100 мянга-500 мянга
3.	5 000 001-10 000 000	500 мянга-1 сая
4.	10 000 001-50 000 000	1 сая-5 сая
5.	50 000 001-100 000 000	5 сая- 10 сая
6.	100 000 001-500 000 000	10 сая-50 сая
7.	500 000 001-1 000 000 000	50 сая-100 сая
8.	1 000 000 001-5 000 000 000	100 сая-500 сая

9.7.6.оролцогч үнийн санал хэлэхэд хөтлөгч тухайн үнийн саналыг 3 удаа давтаж хэлнэ;

9.7.7.бусад оролцогчид энэ журмын 9.7.6-д зааснаас дээш үнийн санал хэлээгүй тохиолдолд хөтлөгч “буулаа” гэж хэлээд “нэг”, “хоёр”, “гурав” гэж тоолсны дараа дуут дохио өгч ялагчийг зарлаж, дуудлага худалдаа хаасныг мэдэгдэнэ;

9.7.8.дуудлага худалдаанд оролцогчид дуудлага худалдааны тэмдэглэлд гарын үсэг зурна.

9.8.Шаардлагатай тохиолдолд дуудлага худалдааны явцын талаар бүрэн дүрс бичлэг хийнэ.

9.9.Цахим дуудлага худалдааг дуудлага худалдаа эхлэх өдөр, цаг, минутад дараах дарааллаар явуулна:

9.9.1.тухайн шатны Засаг даргын Тамгын газар болон чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын албаны цахим хуудсанд байршуулсан дуудлага худалдаа явуулах Газрын биржийн цахим системийг ашиглан цахим дуудлага худалдааг явуулна; *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөлт орсон)*

9.9.2.цахим дуудлага худалдаанд оролцохыг хүссэн этгээд дуудлага худалдааны зард заасан хугацаанд энэ журмын 8.3-т заасан материалыг бүрдүүлж, цахим хуудсанд хандан хүсэлтээ гаргана;

9.9.3.хүсэлтийг хүлээн авч, дуудлага худалдааны оролцогч болсныг цахим дуудлага худалдаа явуулах Газрын биржийн цахим системд нэвтрэх нэр, нууц үгээр баталгаажуулж оролцогчид мэдэгдэнэ; *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөлт орсон)*

9.9.4. цахим дуудлага худалдаанд оролцох хүсэлтийг цахим дуудлага худалдаа явагдахаас ажлын 5 хоногийн өмнөөс хүлээн авч эхлэн дуудлага худалдаа явагдах

өдрийн өмнөх өдрийн 15 цаг 00 минутад зогсоож, бүртгэлийг хаана; *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөн найруулсан)*

9.9.5.дуудлага худалдаанд оролцогч өөрийн үнийн саналаа дуудлага худалдаа явуулах тусгай программ хангамжид байршуулах бөгөөд дуудлага худалдааг зөгөөх хүртэлх хугацаанд нэвтрэх, бусад оролцогчдоос ирүүлсэн үнийн саналтай танилцах, үнийн саналаа өөрчлөх эрхтэй; *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөлт орсон)*

9.9.6. цахим дуудлага худалдааг товлосон өдрийн 09 цаг 00 минут 00 секундэд эхлүүлж, мөн өдрийн 17 цаг 00 минут 00 секунд хүртэл явуулах бөгөөд дараахь байдлаар зохион байгуулна: *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөн найруулсан)*

9.9.6.1.Цахим дуудлага худалдааны эхлэх, дуусах цагийг Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын цагаар тооцно; *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

9.9.6.2.Цахим дуудлага худалдаа 09 цаг 00 минутаас эхэлснээс хойш 15 цаг 00 минут хүртэл үнийн саналыг хүлээн авах бөгөөд 15 цаг 00 минутаас эхлэн үнэ хаялцуулах өрсөлдөөнийг эхлүүлнэ. Үнэ хаялцуулах өрсөлдөөнийг 60 секундээр тооцож явуулах бөгөөд уг хугацаанд оролцогчид үнийн саналаа өсгөх байдлаар өрсөлдөнө; *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

9.9.6.3.Үнэ хаялцуулах өрсөлдөөний 60 секундийн хугацаа дуусч, дараагийн 60 секунд тоологдож эхлээд оролцогчдоос үнийн саналыг өсгөн өгөөгүй тохиолдолд хамгийн их дүнтэй үнийн санал өгсөн оролцогчийг ялагчаар тодруулан цахим дуудлага худалдаа дууссан болохыг бүх оролцогчдод мэдэгдэнэ. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

9.9.7.энэ журмын 9.9.6-д заасан хугацаанд хамгийн өндөр үнийн санал ирүүлсэн оролцогчийг дуудлага худалдаа явуулах Газрын биржийн цахим систем ашиглан ялагчаар тодруулж, энэ тухай оролцогч тус бүрт мэдэгдэнэ; *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөлт орсон)*

9.9.8.дуудлага худалдааны ялагч дуудлага худалдаа явагдсан өдрөөс хойш 7 хоногийн дотор Иргэний хуулийн 197 дугаар зүйлд заасны дагуу эрх бүхий этгээдтэй гэрээ байгуулах үүрэгтэй;

9.9.9.цахим дуудлага худалдааг энэ журмын 9.9.6-д заасан хугацаанд зогсоосноор оролцогчдоос ирүүлсэн үнийн санал тус бүрийн хугацааг цаг, минут, секундээр бүртгэн тэмдэглэл хөтлөх бөгөөд түүнд Ажлын хэсгийн гишүүд гарын үсэг зурж баталгаажуулна;

9.9.10.дуудлага худалдааны ялагчаас бусад оролцогчдын дэнчинг энэ журмын 12.3-т заасан хугацаанд буцаан шилжүүлэх бөгөөд шилжүүлэх данс тодорхойгүй тохиолдолд цахим бүртгэл дэх утас, хаягаар оролцогчтой холбогдож шилжүүлнэ;

9.9.11.дуудлага худалдааны үр дүнгийн талаарх мэдээллийг уг дуудлага худалдааг зохион байгуулснаас хойш хуанлийн 3 өдрийн дотор интернэтээр дамжуулан олон нийтэд мэдээлнэ;

9.9.12.Байгалийн давагдашгүй хүчин зүйл гарсан, эсхүл програм хангамж, техникийн саатал, цахилгаан эрчим хүч, сүлжээ тасарч доголдсоноос цахим дуудлага худалдаа хэвийн явагдах боломжгүй болсон тохиолдолд тухайн дуудлага худалдааг хүчингүйд тооцож, ажлын 5 хоногийн дотор давтан зохион байгуулна. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

9.10.Дуудлага худалдаа явуулахтай холбогдсон энэ журмаар зохицуулаагүй харилцааг Иргэний хуулийн 197 дугаар зүйл болон Газрын тухай хуулийн 18.1.4-т заасан газрын биржийн журамд заасны дагуу зохицуулна.

9.11.Дуудлага худалдаанд 1 оролцогч ирсэн, эсхүл дуудлага худалдааны анхны үнээс дээш үнийн санал гаргаагүй бол дуудлага худалдаа явагдаагүй гэж үзнэ.

Арав. Дуудлага худалдааг дахин явуулах

10.1.Дараах тохиолдолд дуудлага худалдааг дахин явуулна:

10.1.1.дуудлага худалдааны ялагч дуудлага худалдаагаар худалдан авсан газрын болон газар өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийн гэрчилгээний үнийг энэ журмын 11.3-т заасан хугацаанд бүрэн төлөөгүй, эсхүл төлөхийг зөвшөөрөөгүй тохиолдолд;

10.1.2.дуудлага худалдаа явагдаагүй болон явуулах нөхцөл бүрдээгүй;

10.1.3.хууль зөрчин явуулсныг шүүхийн шийдвэрээр тогтоосон;

10.1.4.Дуудлага худалдааны ялагч энэ журмын 11.2-т заасан хугацаанд гэрээ байгуулаагүй, эсхүл гэрээ байгуулахаас татгалзсан тохиолдолд; *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмж, дугаарлалтыг өөрчилсөн)*

10.1.5.хуульд заасан бусад тохиолдолд.

10.2.Дуудлага худалдааг дахин явуулах шийдвэрийг тухайн шатны Засаг дарга буюу чөлөөт бүсийн захирагч гаргах бөгөөд дуудлага худалдааны зарыг дахин дуудлага худалдаа явуулах өдрөөс хуанлийн 14-өөс доошгүй хоногийн өмнө нийтэд мэдээлнэ.

10.3.Дуудлага худалдааг дахин явуулахдаа энэ журмыг мөрдөнө.

10.4.Энэ журмын 10.1-д заасан дуудлага худалдаанд 1 оролцогч оролцох хүсэлт гаргасан тохиолдолд дуудлага худалдааны анхны үнэ дээр өсгөн хэлэх үнийн доод хэмжээг нэмж, дуудлага худалдаагаар худалдан авах үнийг тогтоох бөгөөд тухайн оролцогч зөвшөөрвөл түүнийг дуудлага худалдааны ялагч гэж үзнэ.

Арван нэг. Дуудлага худалдааны ялагчтай гэрээ байгуулах

11.1.Дуудлага худалдаанд оролцогчдоос хамгийн өндөр үнийн санал хэлсэн оролцогч тухайн дуудлага худалдааны ялагч болно.

11.2.Дуудлага худалдаа явагдсан өдрөөс хойш ажлын 3 хоногийн дотор дуудлага худалдааны тэмдэглэлийг үндэслэн аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамал болон чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын алба дуудлага худалдааны ялагчтай Иргэний хуулийн 197 дугаар зүйлд заасны дагуу гэрээ байгуулна. Гэрээнд дор дурдсан зүйлийг заавал тусгана:

11.2.1.дуудлага худалдаагаар худалдан авсан газрын байршил, зориулалт;

11.2.2.талбайн хэмжээ;

11.2.3.дуудлага худалдаанд оролцоход тавьсан дэнчингийн хэмжээ;

11.2.4.дуудлага худалдаагаар худалдан авсан үнэ болон газар өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийн гэрчилгээний үнэ, түүнийг төлөх хэлбэр, хугацаа.

11.3.Дуудлага худалдааны ялагч гэрээ байгуулсан өдрөөс хойш 14 хоногийн дотор энэ журмын 11.2-т заасан дуудлага худалдааны үнийг бүрэн төлнө.

11.4.Дуудлага худалдааны ялагч энэ журмын 11.3-т заасан хугацаанд дуудлага худалдааны үнийг бүрэн төлснөөр тухайн шатны Засаг дарга газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах, Чөлөөт бүсийн захирагч газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах тухай шийдвэр гаргана.

11.5.Энэ журмын 11.4-т заасан шийдвэрийг үндэслэн аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамал, чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын алба холбогдох хууль тогтоомжид заасан нөхцөл, журмын дагуу дуудлага худалдааны ялагчтай газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах гэрээ байгуулж гэрчилгээ олгох бөгөөд ажлын 21 хоногт багтаан газрыг зохих ёсоор өмчлөгч, эзэмшигч, ашиглагчид нь хүлээлгэн өгнө.

11.6.Газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах гэрээний нөхцөлд тухайн газрыг газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд заасны дагуу ашиглахтай холбогдсон зураг төслийг 6 сарын дотор багтаан боловсруулж ирүүлэхээр тусгана.

11.7.Дуудлага худалдаа явагдсан газрын нэгж талбар бүрт хувийн хэрэг нээж, холбогдох баримт бичгүүдийн хамт архивт хадгална.

11.8. Дуудлага худалдааны ялагч энэ журмын 11.3-т заасан хугацаанд дуудлага худалдааны үнийг бүрэн төлснөөр өөрийн газар өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхээ бусад этгээдэд шилжүүлж болох бөгөөд шилжүүлэн авах этгээд нь ялагчийн эрх, үүрэг, хариуцлагыг хүлээн зөвшөөрч байгааг бичгээр нотолсон байна.

11.9. Дуудлага худалдааны ялагч хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр энэ журмын 11.2, 11.3-т тус тус заасан хугацаанд гэрээ байгуулаагүй, эсхүл дуудлага худалдааны үнийг бүрэн төлөөгүй тохиолдолд тухайн дуудлага худалдааг хүчингүйд тооцно. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

11.10. Дуудлага худалдааны ялагчид хүндэтгэн үзэх шалтгаан үүссэн тохиолдолд энэ журмын 11.2, 11.3-т тус тус заасан хугацааг ажлын 5 хоногоор тус бүр сунгаж болно. Энэ тохиолдолд хүндэтгэн үзэх шалтгааныг Татварын ерөнхий хуулийн 6.1.41-д зааснаар ойлгоно. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

11.11. Дуудлага худалдааны ялагч хүндэтгэн үзэх шалтгаан үүссэн тохиолдолд дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсэгт заавал мэдэгдэх бөгөөд мэдэгдээгүй тохиолдолд хүндэтгэн үзэх шалтгаан үүссэнд тооцохгүй. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

Арван хоёр. Дуудлага худалдааны үнэ, дэнчин

12.1. Дуудлага худалдааны анхны үнийг газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас баталсан аргачлалын дагуу тухайн шатны Засаг дарга, чөлөөт бүсийн захирагч тогтоох бөгөөд дэнчингийн хэмжээ нь дуудлага худалдааны анхны үнийн дүнгийн 10 хувьтай тэнцүү байна.

12.2. Аймаг, нийслэл, чөлөөт бүс тус бүр төрийн сангийн газрын биржийн тусгай данстай байх бөгөөд уг дансанд дуудлага худалдааны орлого, дэнчинг төвлөрүүлнэ. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөн найруулсан)*

12.3. Дуудлага худалдааны ялагчаас бусад оролцогчдын дэнчинг дуудлага худалдаа болсон өдрөөс хойш ажлын 5 хоногийн дотор аливаа шимтгэлгүйгээр буцаан олгоно.

12.4. Дуудлага худалдаанд оролцоход тавьсан дэнчинг дуудлага худалдааны үнийн гүйцэтгэлд оролцуулан тооцно.

12.5. Дуудлага худалдааны ялагч нь гэрээ байгуулж, дуудлага худалдааны үнийг энэ журмын 11.3-т заасан хугацаанд төлөөгүй бол уг газрыг дахин дуудлага худалдаанд оруулж, дэнчинг улсын орлого болгоно.

Арван гурав. Дуудлага худалдааны орлогыг тайлагнах, зарцуулах

13.1. Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, чөлөөт бүсийн захирагч нь тухайн жилд явуулсан дуудлага худалдааны тайланг орлого, зарцуулалтын тайлангийн хамт чөлөөт бүсийн

асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлнэ.

13.2. Дуудлага худалдааны орлогоос газар зохион байгуулалтын болон бэлчээрийн менежмент хийх, газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээх, дуудлага худалдаа явуулах, програм хангамжийг хөгжүүлэх, техник, тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх, албан хаагчдыг чадавхжуулах арга хэмжээнд зарцуулна. (Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмэлт орсон)

13.3. Аймаг, нийслэлийн Газрын алба болон чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын алба нь тухайн жилд явуулсан дуудлага худалдааны тайланг сум, дүүрэг тус бүрээр нэгтгэн хагас жилийн тайланг дараа сарын 15-ны өдрийн дотор, жилийн тайланг дараа оны эхний сарын 15-ны өдрийн дотор тус тус газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад хүргүүлнэ.

13.4. Энэ журмын 13.2-т заасан арга хэмжээнд зарцуулах хөрөнгийг газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага жил бүрийн улсын төсөвт тусгаж, газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагатай байгуулсан гэрээний үндсэн дээр зарцуулна. (Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)

Арван дөрөв. Бусад

14.1. Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх дуудлага худалдааны анхны үнийг Засгийн газрын 2003 оны 103 дугаар тогтоолоор баталсан “Иргэнд өмчлүүлэх газрын үнэлгээний аргачлал”-ын дагуу тогтооно.

14.2. Энэ журмын 9.1-д заасан дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсгийн гишүүд хараат бус, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид ажиллаж, дуудлага худалдааны мэдээллийг задруулах, бусдад давуу байдал олгох аливаа үйлдэл хийхийг хориглоно. (Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)

Арван тав. Маргаан шийдвэрлэх

15.1. Дуудлага худалдааны явцад үүссэн маргааныг дуудлага худалдаа явуулах Ажлын хэсэг шийдвэрлэнэ.

15.2. Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага дуудлага худалдаатай холбогдсон гомдлоо тухайн шатны Засаг дарга болон чөлөөт бүсийн захирагч, шүүхэд тавьж шийдвэрлүүлэх эрхтэй.

Газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах дуудлага худалдаа явуулах журмын 1 дүгээр хавсралт

ДУУДЛАГА ХУДАЛДААНД ОРОЛЦОХ ХҮСЭЛТ

(Хувь хүн)

... он ... сар ... өдөр

ХҮСЭЛТ ГАРГАГЧИЙН ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ	
1.Иргэний харьяалал	3.Эцэг (эх)-ийн нэр .....
.....	.....
2.Овог	4.Нэр .....
.....	.....
5.Регистрийн дугаар	6.Холбоо барих утас .....
.....	.....
7.Шуудангийн хаяг	8.Цахим шуудангийн хаяг .....
.....	.....
9.Байнгын оршин суугаа хаяг ..... аймаг (нийслэл), ... сум (дүүрэг) ..... баг (хороо) ..... гудамж (хороолол) ..... байр (хашаа, хаалга)-ны дугаар	

ЗӨВЛӨХИЙН ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ

1.Овог	4.Регистрийн дугаар .....
2.Эцэг (эх)-ийн нэр	5.Холбоо барих утас .....
3.Нэр	

НЭГЖ ТАЛБАРЫН МЭДЭЭЛЭЛ

1.Газрын зориулалт	2.Тухайн газрыг өмчлөх, эзэмших, ашиглахын аль нь болох .....
3.Талбайн хэмжээ (м ² /га)	4.Эзэмших, ашиглах хугацаа .....
5.Газрын байршлын хаяг ..... аймаг (нийслэл), ... сум (дүүрэг) ..... баг (хороо) ..... гудамж (хороолол) ..... байр (хашаа, хаалга)-ны дугаар ..... байршлын нэр	

ДЭНЧИНГИЙН ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ

1.Дэнчингийн хэмжээ (төг) ..... (тоогоор)	2.Дэнчин төлсөн огноо .....
(үсгээр)	

ӨРГӨДӨЛ ГАРГАСАН (.....)

Нэрийг бүтнээр бичнэ

Газар өмчлүүлэх, эзэмшүүлэх, ашиглуулах дуудлага худалдаа явуулах журмын 2 дугаар хавсралт

ДУУДЛАГА ХУДАЛДААНД ОРОЛЦОХ ХҮСЭЛТ

(Хуулийн этгээд)

... он ... сар ... өдөр

ХҮСЭЛТ ГАРГАГЧИЙН Т	
1.Оноосон нэр	
2.Улсын бүртгэлийн гэрчилгээний дугаар	3.Регистрийн
.....	.....
4.Холбоо барих утас	5.Шуудангийн
.....	.....
6.Хаяг ..... аймаг (нийслэл), ... сум (дүүрэг)	
..... байр (хашаа, хаалга)-ны дугаар	
7.Цахим шуудангийн хаяг	
ОРОЛЦОГЧИЙН ТАЛА	
1.Иргэний харьяалал	3.Эцэг (эх)-ий
.....	.....

2.Овог	4.Нэр .....
5.Регистрийн дугаар	6.Холбоо бар
7.Албан тушаал	8.Цахим шууд
9.Байнгын оршин суугаа хаяг ..... аймаг (нийслэл), ... гудамж (хороолол)	

ЗӨВЛӨХИЙН ТАЛАА

1.Овог	
2.Эцэг (эх)-ийн нэр	4.Регистрийн
3.Нэр	5.Холбоо бар

НЭГЖ ТАЛБАРЫН МЭДЭЭЛЭЛ

1.Газрын зориулалт	2.Тухайн газр
3.Талбайн хэмжээ (м ² /га)	4.Эзэмших, ал

5.Газрын байршлын хаяг ..... аймаг (нийслэл), ...
гудамж (хороолол) ..... байр (хашаа, хаалга)-ны дугаар .....

.....

ДЭНЧИНГИЙН ТАЛА

1.Дэнчингийн хэмжээ (төг) ..... (тоогоор)

.....

(үсгээр) .....

2.Дэнчин төл

.....

ӨРГӨДӨЛ ГАРГАСАН (.....)

Нэрийг бүтнээр бичнэ

ГАЗАР ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ТӨСӨЛ СОНГОН ШАЛГАРУУЛАХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1.Газрын тухай хуулийн 33.1.2, Чөлөөт бүсийн тухай хуулийн 22.4, Концессын тухай хуулийн 2.5-д тус тус заасны дагуу иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах төсөл сонгон шалгаруулалт (цаашид “төсөл сонгон шалгаруулалт” гэх)-ыг зохион байгуулахтай холбогдсон харилцааг энэ журмаар зохицуулна.

1.2.Газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах төсөл шалгаруулалтыг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн газар зохион байгуулалтын болон чөлөөт бүс, хот, тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг үндэслэн тухайн шатны Засаг дарга, чөлөөт бүсийн захирагч зохион байгуулна.

1.3.Энэ журамд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

1.3.1.“төсөл сонгон шалгаруулалт” гэж иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад газар эзэмших, ашиглах эрх олгох үйл ажиллагааг төсөл сонгон шалгаруулах зарчмаар зохион байгуулахыг;

1.3.2.“ажлын хэсэг” гэж төсөл сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулах үүрэг бүхий 5 буюу түүнээс дээш сондгой тооны бүрэлдэхүүнтэй багийг;

1.3.3.“төсөл” гэж “Төслийн удирдлагын арга зүйн заавар” MNS ISO 21500 стандартын дагуу боловсруулагдсан цогц баримт бичгийг;

1.3.4.“хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн зориулалттай газар” гэж газар тариалан, эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэх болон хөдөө аж ахуйн зориулалттай барилга байгууламж барих газрыг.

1.4.Концессын зүйл нь газрын бүрдэл хэсэг бол тухайн газрыг эзэмшүүлэх, ашиглуулахад энэ журмыг мөрдөнө.

1.5.Газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах төсөл сонгон шалгаруулалтыг Газрын биржийн цахим системээр зохион байгуулж болно. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

Хоёр. Төсөл сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулахад баримтлах зарчим

2.1.Төсөл сонгон шалгаруулалтаар газар эзэмшүүлэх, ашиглуулахад дараах зарчмыг баримтална:

2.1.1.тэгш, шударга оролцоог хангасан байх;

2.1.2.хамгийн өндөр оноо авсан төслийг сонгон шалгаруулах;

2.1.3.төсөл сонгон шалгаруулалтаар эзэмшүүлэх, ашиглуулах газрыг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн газар зохион байгуулалтын болон чөлөөт бүс, хот, тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд эзэмшүүлэх, ашиглуулахаар заасан байх.

Гурав. Төсөл сонгон шалгаруулалтаар эзэмшүүлэх, ашиглуулах газар

3.1.Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар, эсхүл гадаад улс, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрт зориулж газрыг төсөл сонгон шалгаруулалтаар эзэмшүүлж, ашиглуулна. (Энэ заалтыг Засгийн газрын 2019 оны 105 дугаар тогтоолоор өөрчлөн найруулсан)

3.2.Гадаад улс, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөр нь Олон улсын гэрээний тухай хуульд заасны дагуу Улсын Их Хурлаас соёрхон баталсан, эсхүл Засгийн газрын байгуулсан олон улсын гэрээ, хэлэлцээрээр баталгаажсан байна. (Энэ заалтыг Засгийн газрын 2019 оны 105 дугаар тогтоолоор өөрчлөн найруулсан)

Дөрөв. Төсөл сонгон шалгаруулалтад оролцогчид тавих шаардлага

4.1.Төсөл сонгон шалгаруулалтад оролцох хүсэлт ирүүлсэн этгээд дараах шаардлагыг хангасан байна:

4.1.1.хөрөнгийн баталгаа, төлбөрийн чадвартай байх;

4.1.2.мэргэжлийн ажиллах хүчний болон техник технологи, тоног төхөөрөмжийн чадавх, нөөцтэй байх;

4.1.3.төсөл нь зарласан нөхцөл шаардлага, стандартыг хангасан байх;

4.1.4.төслөө зарласан хугацаанд ирүүлсэн байх;

4.1.5.шаардлагатай тохиолдолд холбогдох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг авсан байх.

4.2.Энэ журмын 4.1-д заасан этгээд нь төсөл сонгон шалгаруулалтад оролцохоор бүрдүүлсэн мэдээллийн үнэн зөвийг хариуцна.

Тав. Төсөл сонгон шалгаруулах үйл ажиллагааны дараалал

5.1.Төсөл сонгон шалгаруулалтыг дараах дарааллын дагуу явуулна:

5.1.1.төсөл сонгон шалгаруулалтын бэлтгэл ажлыг хангах;

5.1.2.төсөл сонгон шалгаруулалтыг зарлан мэдээлэх;

5.1.3.төслийг хүлээн авах;

5.1.4.төсөл сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулах;

5.1.5.шалгарсан этгээдтэй гэрээ байгуулах.

Зургаа. Төсөл сонгон шалгаруулалтын бэлтгэл ажлыг хангах

6.1.Аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамал, чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын алба нь төсөл сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулахтай холбогдуулан дор дурдсан бэлтгэл ажлыг хийж гүйцэтгэнэ:

6.1.1.төсөл сонгон шалгаруулалтаар эзэмшүүлэх, ашиглуулах газрын эргэлтийн цэгүүдийн солбицлыг газар дээр нь тодорхойлж тэмдэгжүүлэх;

6.1.2.тухайн газар дээр барилга байгууламж барих болон үйл ажиллагаа явуулахад шаардагдах мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлт, техникийн нөхцөлүүдийг гаргуулах;

6.1.3.газрыг төсөл сонгон шалгаруулалтаар эзэмшүүлэх, ашиглуулах тухай Засаг даргын болон чөлөөт бүсийн захирагчийн шийдвэр гарсан байх.

Долоо. Төсөл сонгон шалгаруулалтыг зарлан мэдээлэх

7.1.Төсөл сонгон шалгаруулалтын зар (цаашид “зар” гэх)-ыг уг ажиллагааг явуулахаар товлосон өдрөөс 60-аас доошгүй хоногийн өмнө дараах байдлаар нийтэд мэдээлнэ:

7.1.1.олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр;

7.1.2.аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба болон чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын албаны болон сумын нутгийн захиргааны байгууллагын цахим хуудсаар.

7.1.3.Газрын биржийн цахим системээр. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

7.2.Энэ журмын 7.1-д заасан зард дараах мэдээллийг заавал тусгана:

7.2.1.төсөл сонгон шалгаруулалтаар газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах тухай эрх бүхий этгээдийн шийдвэр;

7.2.2.төслийг хүлээн авах газрын хаяг, харилцах утасны дугаар;

7.2.3.төслийг ирүүлэх хугацаа;

7.2.4.газар ашиглалтын зориулалт;

7.2.5.газрын талбайн хэмжээ;

7.2.6.газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах хугацаа;

7.2.7.газрын байршил, хилийн заагийг харуулсан зураг;

7.2.8.мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлт, техникийн нөхцөлийн талаарх ерөнхий мэдээлэл;

7.2.9.барилгын ажил эхлэх, дуусах хугацаа;

7.2.10.барилга байгууламжийн архитектур, төлөвлөлтийн шаардлага;

7.2.11.барилга байгууламжийн ерөнхий төлөвлөгөө, тохижилтод тавих шаардлага.

7.3.Тухайн газрын онцлог, шинж чанараас шалтгаалан нэмэлт шаардлага тавьж болох бөгөөд түүнийг төсөл сонгон шалгаруулалтын зард заавал тусгана.

7.4.Тухайн газар дээр Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд заасны дагуу тусгай зөвшөөрөл шаардах үйл ажиллагаа эрхлэх бол энэ тухай зар мэдээнд тусгайлан заавал заасан байна.

Найм. Төслийг хүлээн авах

8.1.Оролцогч нь битүүмжилсэн төслөө аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамалд, эсхүл чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын албанд өөрөө буюу итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр биечлэн хүргүүлэх, хэрэв ийнхүү хүргүүлэх боломжгүй бол зар мэдээнд заасан хугацаанд шуудангаар хүргүүлж болно.

8.2.Аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамал, чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын алба төслийг зард заасан хугацаанд хүлээн авч, дор дурдсаны дагуу бүртгэнэ:

8.2.1.төслүүдийг ирүүлсэн дарааллын дагуу он, сар, өдөр, цаг, минутаар нь тэмдэглэн бүртгэж, тусгай тэмдэглэл үйлдэн архивын нэгж үүсгэн хадгална;

8.2.2.зард заасан хугацаа дууссаны дараа ирүүлсэн төслүүдэд хоцорсон тухай тусгай тэмдэглэл үйлдэн, тэмдэг дарна.

8.3.Төсөл сонгон шалгаруулалтад оролцогч Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн 39.1.6-д заасан хураамжийг төлнө.

8.4.Аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамал, чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын алба нь төсөл сонгон шалгаруулалттай холбогдсон нууцыг задруулахгүй байх үүрэг хүлээнэ.

8.5.Төслийг тусгай программ хангамж бүхий Газрын биржийн цахим системээр хүлээн авч болно. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөлт орсон)*

8.6.Төсөл сонгон шалгаруулалтыг Газрын биржийн цахим системээр зохион байгуулах тохиолдолд төсөл сонгон шалгаруулалтад оролцох хүсэлтийг товлосон өдрөөс ажлын 5 хоногийн өмнө бүртгэж эхлэн төсөл сонгон шалгаруулалт явагдах өдрийн өмнөх ажлын өдрийн 15 цаг 00 минутад бүртгэлийг зогсооно. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

Ес. Төсөл сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулах

9.1.Тухайн шатны Засаг дарга, чөлөөт бүсийн захирагч нь зард заасан төсөл хүлээн авах хугацаа дуусах өдөр төсөл шалгаруулах Ажлын хэсгийг томилж, төсөл шалгаруулах үйл ажиллагааг эхлүүлнэ.

9.2.Ажлын хэсгийн дарга нь тухайн аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын албаны дарга, сумын газрын даамал, эсхүл чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын албаны дарга байна.

9.3.Ажлын хэсэгт тухайн шатны Засаг даргын Тамгын газар болон чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын албаны газрын асуудал хариуцсан албан тушаалтныг оролцуулах бөгөөд Ажлын хэсгийн гишүүн дараах шаардлагыг хангасан байна:

9.3.1.газар зохион байгуулалт, газрын кадастр, архитектор, эдийн засаг, хөдөө аж ахуй, эрх зүйн болон дэд бүтцийн чиглэлээр дээд боловсрол эзэмшсэн, мэргэжлээрээ 2-оос доошгүй жил ажилласан;

9.3.2.төсөл сонгон шалгаруулалтаар эзэмшүүлэх, ашиглуулах газрын талаар хувийн ашиг сонирхолгүй байх;

9.3.3.төсөл сонгон шалгаруулалтад оролцогчтой сүүлийн 1 жилийн хугацаанд аливаа хэлбэрээр хамтран ажиллаагүй байх.

9.4.Энэ журмын 9.3-т заасан шаардлагыг хангаагүй этгээд Ажлын хэсгийн гишүүнээр томилогдсон тохиолдолд төсөл сонгон шалгаруулалтад оролцогч түүнээс татгалзаж, өөрчлүүлэх эрхтэй.

9.5.Аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамал, чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын алба нь төсөл ирүүлэх хугацаа дууссаны дараа ирүүлсэн төслийг Ажлын хэсэгт хүлээлгэн өгнө.

9.6.Ажлын хэсэг нь төсөл сонгон шалгаруулалтад ирүүлсэн төсөл тус бүрийн битүүмжилсэн байдлыг шалгаж хүлээн авах бөгөөд энэ тухай тэмдэглэл үйлдэж, гишүүд гарын үсэг зурна. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор өөрчлөлт орсон)*

9.7.Ажлын хэсэг төсөл тус бүр холбогдох зард заасан бүрдлийг хангасан эсэхийг шалгана. Зард заасан баримт бичиг бүрдэл дутуу тохиолдолд Ажлын хэсэг энэ тухай оролцогчид мэдээлж, тухайн үзүүлэлтээр үнэлгээ өгөхгүй байх, эсхүл төслийг сонгон шалгаруулалтаас хасах шийдвэр гаргана.

9.8.Ажлын хэсэг аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамал, чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын албанаас урьдчилан тогтоосон дор дурдсан үндсэн шалгуур үзүүлэлтээр төслийг сонгон шалгаруулж харгалзах оноог тавина:

9.8.1.төсөл нь зард тусгасан шаардлага болон бүрдлийг хангасан эсэх;

9.8.2.барилга, хот байгуулалтын норм, дүрмийн шаардлагад нийцсэн эсэх;

9.8.3.төслийг “Төслийн удирдлагын арга зүйн заавар” MNS ISO 21500 стандартын дагуу боловсруулсан эсэх;

9.8.4.төсөл нь газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөнд нийцүүлэн боловсруулагдсан бизнес төлөвлөгөөтэй эсэх;

9.8.5.төсөл нь аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн газар зохион байгуулалтын болон чөлөөт бүс, хот, тосгоны хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгагдаж түүнд нийцсэн эсэх;

9.8.6.төсөл хэрэгжсэнээр шинээр бий болох ажлын байрны тоо, хэмжээ;

9.8.7.тухайн хот, тосгон, суурин газрын нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд ач холбогдолтой эсэх;

9.8.8.улс, орон нутгийн төсөвт оруулах орлогын хэмжээ;

9.8.9.тухайн газарт явуулах үйл ажиллагаа байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх.

9.9.Ажлын хэсэг сонгон шалгаруулалтад ирүүлсэн төслийн талаар нэмэлт мэдээлэл шаардан авах эрхтэй бөгөөд эдгээр мэдээлэлтэй холбоотой иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын нууцыг нийтэд задруулахгүй байх үүрэг хүлээнэ.

9.10.Оролцогчдоос ирүүлсэн төсөл энэ журмын 9.8-д заасан шалгуур үзүүлэлтийг ойролцоо буюу адил хангасан нөхцөлд тухайн газарт явуулах үйл ажиллагаа, орон нутгийн нийгэм эдийн засагт үзүүлэх ач холбогдол, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл зэргийг харьцуулан үзэж шалгаруулна.

9.11.Ажлын хэсэг төслийг хүлээн авсан өдрөөс хойш ажлын 5 өдөрт багтаан төсөл тус бүрээр дүгнэлт гаргах бөгөөд дүгнэлтэд дараах зүйлийг тусгана:

9.11.1.төслийн шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр үнэлсэн үнэлгээний оноо;

9.11.2.төсөл тус бүрийг бүхэлд нь үнэлсэн товч тодорхойлолт;

9.11.3.Ажлын хэсгийн гишүүдийн тусгай санал;

9.11.4.нийлбэр оноо.

9.12.Ажлын хэсэг хуралдаж, төсөл сонгон шалгаруулалтын дүгнэлтийг гаргана. Ажлын хэсгийн дүгнэлтийг бичгээр үйлдэж, он, сар, өдрийг тодорхой тэмдэглэж, гишүүн тус бүр гарын үсэг зурсан байна.

9.13.Эсрэг саналтай Ажлын хэсгийн гишүүн дүгнэлтэд өөрийн саналыг тайлбар хэлбэрээр тусгуулж, гарын үсэг зурсан байна.

9.14.Төсөл сонгон шалгаруулалтад нэг төсөл (санал) ирсэн тохиолдолд Ажлын хэсэг энэ журамд заасны дагуу төслийг шалгаруулж, дүгнэлт гаргана.

9.15.Хэрэв төсөл сонгон шалгаруулалтаар энэ журамд заасан шаардлагыг хангаагүй, зарласан хугацаанд нэг ч төсөл ирээгүй тохиолдолд тухайн шатны Засаг дарга болон чөлөөт бүсийн захирагч төсөл сонгон шалгаруулалтыг дахин явуулах шийдвэр гаргах бөгөөд энэ журмын 7.1-д заасан хугацаанд нийтэд мэдээлнэ.

9.16.Ажлын хэсэг төсөл сонгон шалгаруулалтын дүгнэлтийг ажлын 3 хоногт багтаан тухайн шатны Засаг дарга болон чөлөөт бүсийн захирагчид танилцуулан дүнг нийтэд зарлана.

9.17.Байгалийн давагдашгүй хүчин зүйл гарсан, эсхүл програм хангамж, техникийн саатал, цахилгаан эрчим хүч, сүлжээ тасарч доголдсоноос Газрын биржийн системээр зохион байгуулж байгаа төсөл сонгон шалгаруулалт хэвийн явагдах боломжгүй болсон тохиолдолд тухайн төсөл сонгон шалгаруулалтыг хүчингүйд тооцож, ажлын 5 хоногийн дотор давтан зохион байгуулна. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

Арав. Төсөл сонгон шалгаруулалтын ялагчтай гэрээ байгуулах

10.1.Төсөл сонгон шалгаруулалтын дүнг нийтэд зарласан өдрөөс хойш ажлын 3 өдөрт багтаан ялагчтай тухайн шатны Засаг даргыг төлөөлж аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамал, чөлөөт бүсийн захирагчийг төлөөлж захирагчийн Ажлын албаны дарга гэрээ байгуулна. Гэрээнд дор дурдсан зүйлийг заавал тусгана:

10.1.1.газрын байршил, эзэмших зориулалт;

10.1.2.газрын хэмжээ.

10.2.Тухайн шатны Засаг дарга, чөлөөт бүсийн захирагч энэ журмын 10.1-д заасан гэрээ байгуулсан өдрөөс хойш 14 хоногийн дотор газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах тухай захирамж гаргана.

10.3.Энэ журмын 10.2-т заасан захирамжийг үндэслэн аймаг, нийслэл, дүүргийн Газрын алба, сумын газрын даамал, чөлөөт бүсийн захирагчийн Ажлын алба газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах гэрээ байгуулж, гэрчилгээ олгох бөгөөд ажлын 21 өдөрт багтаан тухайн газрын эзэмшигч, ашиглагчид газрыг актаар хүлээлгэн өгнө.

10.4.Төсөл сонгон шалгаруулалтаар чөлөөт бүсэд газар эзэмших, ашиглах хуулийн этгээд Чөлөөт бүсийн тухай хуулийн 22.5-д заасан төлбөрийг төлөх үүрэгтэй.

10.5.Төсөл сонгон шалгаруулалтын ялагч энэ журмын 10.1-д заасан хугацаанд гэрээ байгуулаагүй, эсхүл гэрээ байгуулахаас татгалзсан тохиолдолд тухайн төсөл сонгон шалгаруулалтыг хүчингүй болсонд тооцно. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

10.6.Энэ журмын 10.1-д заасан гэрээний загварыг газрын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага батална. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

10.7.Төсөл сонгон шалгаруулалтын ялагчид хүндэтгэн үзэх шалтгаан үүссэн тохиолдолд энэ журмын 10.1-д заасан хугацааг ажлын 5 хоногоор сунгаж болно. Энэ тохиолдолд хүндэтгэн үзэх шалтгааныг Татварын ерөнхий хуулийн 6.1.41-д зааснаар ойлгоно. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

10.8. Төсөл сонгон шалгаруулалтын ялагч хүндэтгэн үзэх шалтгаан үүссэн тохиолдолд төсөл сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулах Ажлын хэсэгт заавал мэдэгдэх бөгөөд мэдэгдээгүй тохиолдолд хүндэтгэн үзэх шалтгаан үүссэнд тооцохгүй. *(Засгийн газрын 2020 оны 152 дугаар тогтоолоор нэмсэн)*

Арван нэг. Маргаан шийдвэрлэх

11.1.Төсөл сонгон шалгаруулалтад оролцогч нь Ажлын хэсгийн дүгнэлт болон тухайн шатны Засаг дарга, чөлөөт бүсийн захирагчийн шийдвэрийг хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд дээд шатны байгууллага, албан тушаалтанд гомдол гаргаж болно.

Засгийн газрын 2018 оны 182 дугаар

тогтоолын 5 дугаар хавсралт

ЧӨЛӨӨТ БҮСИЙН 1 ГА ГАЗРЫН СУУРЬ ҮНЭЛГЭЭ

№	Чөлөөт бүсийн нэр	1 га газрын суурь үнэлгээ	
		(газар ашиглах зориулалтаар)	
		Худалдаа, бүх төрлийн үйлчилгээ (сая.төг)	Хөдөө аж ахуйгаас бусад үйлдвэрлэл (сая.төг)
1.	Алтанбулаг	120.0	80.0
2.	Замын-Үүд	150.0	100.0
3.	Цагааннуур	20.0	14.0

**ЧӨЛӨӨТ БҮСЭЭС ГААЛИЙН НУТАГ ДЭВСГЭРТ ОРУУЛАХАД ГААЛИЙН
БОЛОН НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН ТАТВАРААС ЧӨЛӨӨЛӨХ
ЗОРЧИГЧИЙН ХУДАЛДАЖ АВСАН 3.0 САЯ ТӨГРӨГ ХҮРТЭЛ
ҮНИЙН ДҮНТЭЙ БАРААНЫ НЭР ТӨРЛИЙН ЖАГСААЛТ**

№	БТКУС код	Барааны нэр
1.	0207	Тэжээвэр шувууны мах ба дайвар бүтээгдэхүүн
2.	0210	Утсан, хатаасан мах, дайвар бүтээгдэхүүн
3.	0302	Загасны шинэ мах
4.	0303	Хөлдүү загас
5.	0304	Загасны ясгүй мах
6.	0305	Хатаасан, давсалсан, утсан загас
7.	0306	Давсалсан буюу давсны уусмалд хадгалсан хавч төрөлтөн, хавч төрөлтний гаралтай бүтээгдэхүүн
8.	0307	Нялцгай биетэн
9.	0308	Амьд, шинэ, хөргөсөн, хөлдөөсөн, хатаасан, давсалсан, эсвэл давсны уусмалд хадгалсан, усны сээр нуруугүй амьтад
10.	0403	Тараг, цагаан идээ

11.	0405	Цэцгийн тос
12.	0406	Бяслаг ба аарц
13.	0407	Шувууны өндөг
14.	0408	Өндөгний шар
15.	0409	Зөгийн цэвэр бал
16.	07011000	Үрийн төмс
17.	0702	Улаан лооль
18.	0703	Сонгино, сармис
19.	0707	Өргөст хэмх
20.	0801	Наргилын самар, бразил самар
21.	0802	Бусад самар
22.	0803	Гадил
23.	0804	Нандин чавга, инжир, хан боргоцой,
24.	0805	Жүржийн төрлийн жимс
25.	0806	Усан үзэм
26.	0807	Амтат гуа, шийгуа
27.	0808	Алим, лийр

28.	0809	Гүйлс, интоор, тоор, чавга, үүргэн жимс
29.	0810	Бусад жимс
30.	0811	Анхан шатны боловсруулалт хийсэн жимс, самар
31.	0812	Түр хадгалсан, хүнсэнд шууд хэрэглэж болохгүй жимс ба самар
32.	0813	Бусад хатаасан жимс
33.	0814	Түр лаазалсан жүржийн жимс болон амтат гуаны хальс
34.	0901	Кофе
35.	0902	Цай
36.	09021010	Шахмал ногоон цай
37.	090230	Байхуу цай
38.	0904	Чинжүү
39.	0905	Ванилла
40.	0910	Цагаан гаа, лаврын навч, бусад амтлагч
41.	1003	Арвай
42.	1004	Овьёос
43.	1005	Эрдэнэ шиш
44.	1006	Цагаан будаа

45.	1008	Гурвалжин ба шар будаа, бусад үр тариа
46.	10082900	Шар будаа бусад
47.	1201	Шар буурцагны шош
48.	1202	Газрын самар
49.	1204	Маалингийн үр
50.	1205	Хээрийн байцаа
51.	1206	Наранцэцгийн үр
52.	1207	Бусад тослог ургамлын үр, жимс
53.	1208	Гичээс бусад тослог ургамлын үр, жимс
54.	1209	Тариалах үр, жимс, мөөгөнцөр
55.	12099100	Хүнсний ногооны үр
56.	1210	Зөрөг цэцгийн боргоцой, царгас
57.	1211	Үнэртэн гоо сайхны зориулалтанд, мөн шавьж буюу мөөгөнцрийн эсрэг шууд ашиглах ургамал
58.	1212	Далайн замаг, чихрийн манжин ба нишингэ, жимсний яс, үр
59.	1214	Малын тэжээл, шар манжин, бусад өвс ургамал
60.	1301	Лак, давирхай, гавар
61.	1302	Ургамлын гаралтай шүүс ба ханд

62.	1401	Сүлжих зориулалтаар ашиглах ургамал
63.	1404	Бусад ургамал, түүхий эд
64.	1504	Загас далайн амьтны өөх, тос
65.	1507	Шар буурцагны тос
66.	1508	Газрын самрын тос
67.	1509	Чидун жимсний тос
68.	1510	Маслин модны тос
69.	1511	Дал модны тос
70.	1512	Наранцэцгийн үр, мөнхцэцэг, хөвөнгийн үрийн тос
71.	1513	Наргил, дал, бабасу модны тос
72.	1514	Рапс, шаармаг буюу гичийн тос
73.	1515	Бусад ургамлын өөх тос (химийн хувиргалт хийгээгүй)
74.	1516	Мал, амьтан, ургамлын гаралтай өөх, тос
75.	1517	Маргарин
76.	1518	Мал, ургамлын гаралтай полимержүүлсэн өөх, тос
77.	1520	Глицерин
78.	1521	Ургамлын лав

79.	1601	Хиам, зайдас
80.	1602	Лаазалсан махан бүтээгдэхүүн
81.	1604	Лаазалсан загас, түрс
82.	1605	Лаазалсан хавч, нялцгай биетэн
83.	1701	Саахар
84.	17019910	Элсэн чихэр
85.	17019920	Ёотон
86.	1702	Химийн цэвэр саахар (лактоз, мальтоз, глюкоз, фруктоз), зөгийн хиймэл бал
87.	1703	Хар бурам
88.	1704	Чихэр, чихрийн зүйлс, бохь
89.	17049010	Хатуу чихэр
90.	1801	Какаогийн шош
91.	1803	Зуурмаг какао
92.	1804	Какаогийн тос
93.	1805	Нунтаг какао
94.	1806	Шоколад ба какао агуулсан бусад хүнсний зүйлс
95.	1901	Амуу соёолжны ханд, бүтээгдэхүүн, какао агуулсан сүүн бүтээгдэхүүн

96.	19011000	Жижиглэн худалдаалах зориулалтаар савласан хүүхдийн хоол
97.	1902	Гоймон, банш, кускус
98.	1903	Цардуулан бүтээгдэхүүн
99.	19030010	Пүнтүүз
100.	1904	Хайрсан, хөөлгөсөн үр тариа
101.	1905	Талх, амтлаг гурилан зүйлс
102.	19059010	Талх, талхан бүтээгдэхүүн
103.	2001	Лаазалсан ногоо, жимс, самар (цууны хүчилд дарсан)
104.	2002	Лаазалсан улаан лооль (цууны хүчилд дарснаас бусад)
105.	2003	Лаазалсан мөөг (цууны хүчилд дарснаас бусад)
106.	2004	Лаазалсан буюу хөлдөөсөн бусад ногоо (цууны хүчилд дарснаас бусад)
107.	2005	Лаазалсан буюу хөлдөөгөөгүй бусад ногоо (цууны хүчилд дарснаас бусад)
108.	2006	Лаазалсан жимс, самар (саахарт дарсан)
109.	2007	Чанамал жимс, самрын бэлэн бүтээгдэхүүн
110.	2008	Бусад аргаар бэлтгэсэн жимс, самар
111.	2009	Жимс, ногооны шүүс
112.	2101	Кофе, цай, халуун ногооны ханд, охь

113.	2102	Дрожжи
114.	21023000	Хөөлгөгч нунтаг бэлдмэл
115.	2103	Сүмс, цуу, гич
116.	2104	Бэлэн хоол
117.	2105	Зайрмаг
118.	2106	Бусад хүнсний бүтээгдэхүүн
119.	22011000	Рашаан, хийжүүлсэн ус
120.	2202	Согтууруулах биш ундаа
121.	2209	Уксус, уксусны хүчил
122.	2309	Мал, амьтны бэлдмэл тэжээл
123.	2501	Давс, хлорт, далайн шорвог ус
124.	25010011	Иоджуулсан давс
125.	25010019	Бусад давс
126.	27102070	Тээврийн хэрэгслийн тосолгооны материал
127.	3101	Ургамал, мал амьтны гаралтай шимт бордоо
128.	3103	Фосфорын бордоо
129.	3104	Калийн бордоо

130.	3105	Бусад бордоо
131.	3301	Эфирийн тос
132.	3302	Үйлдвэрийн түүхий эд болгон ашиглах сайхан үнэрт бодисуудын хольц
133.	3303	Үнэртэй ус, ариун цэврийн ус
134.	3304	Биеийн арьс арчилж, хамгаалах ариун цэврийн болон нүүр, хумс заслын бэлдмэл
135.	3305	Үс арчлах зориулалтын бэлдмэл
136.	3306	Амны хөндий буюу шүдний ариун цэврийг сахих зориулалтын бэлдмэл, оо
137.	3307	Ариун цэврийн бусад бэлдмэл, хэрэгсэл
138.	3401	Саван
139.	34011100	Гар нүүрийн саван (эмчилгээний зориулалтын саван орно)
140.	34011910	Эдийн саван
141.	3402	Угаалгын бодис
142.	34022010	Угаалгын нунтаг
143.	3403	Тосолгооны бэлдмэл
144.	3404	Хиймэл ба бэлдмэл лав
145.	3405	Гутлын тос, өнгөлөгч бодис
146.	34051000	Гутлын тос

147.	3406	Төрөл бүрийн лаа
148.	3917	Хуванцар хоолой, гуурс, уян хоолой
149.	3918	Шалны хуванцар хулдаас, ханын буюу таазны хуванцар бүрээс
150.	3919	Цавуут артай, хуванцар хавтан, хуудас, тууз
151.	3920	Нийлмэл хуванцар хавтан, хуудас, ялтас, фольга
152.	3921	Хуванцар бусад хавтан, хуудас, тууз
153.	3922	Хуванцар ванн, шүршүүр, тосгуур, унитаз, сантехникийн зориулалтын хуванцар зүйлс
154.	3923	Боодлын хуванцар хайрцаг, сав, таглаа
155.	39232100	Хуванцар шуудай болон уут
156.	3924	Гэр ахуй, ариун цэврийн зориулалттай бусад хуванцар зүйлс
157.	3925	Барилгын зориулалттай бусад хуванцар эд анги
158.	3926	Хуванцар бусад зүйлс
159.	4011	Шинэ дугуй
160.	401110	Хөнгөн тэрэгний шинэ дугуй
161.	401120	Автобус, ачааны машины дугуй
162.	401140	Мотоциклийн шинэ дугуй
163.	401150	Унадаг дугуйны шинэ дугуй

164.	4012	Сэргээсэн буюу ашиглагдсан дугуй; олгой ба гадуур хаймар
165.	4013	Хаймар
166.	40131010	Хөнгөн тэрэгний
167.	40131030	Ачааны машины
168.	4015	Резинэн хувцас хэрэглэл
169.	4016	Хатуу хаймраас бусад хүхэржүүлсэн хаймраар хийсэн бусад эдлэл
170.	4016.91	Шалны хулдаас, дэвсгэр
171.	4202	Чемодан, цүнх, үүргэвч, уут гэр
172.	4203	Савхин хувцас
173.	42031010	Цулгуй, савхин дээл
174.	42031020	Цулгуй, савхин цамц
175.	42031030	Зүймэл, савхин дээл
176.	42031040	Зүймэл, савхин цамц
177.	42031050	Савхин бусад хувцас
178.	42031062	Илгэн цамц
179.	42031063	Илгэн бусад хувцас
180.	42031070	Хиймэл савхин хувцас

181.	4205	Арьс ширэн буюу савхин бусад эдлэл
182.	4303	Нэхий буюу үслэг эдлэл
183.	43031011	Нэхий дээл
184.	43031012	Нэхий хүрэм, хантааз
185.	43031013	Нэхий дотортой дээл
186.	43031050	Нэхий буюу үслэг арьсан бээлий
187.	4303	Нэхий буюу үслэг эдлэл
188.	4304	Хиймэл үслэг арьс ба хиймэл үслэг арьсан эдлэл
189.	4402	Модны нүүрс
190.	4403	Бөөрөнхий мод
191.	4404	Зориулалтаар бэлтгэсэн мод
192.	4406	Дэр мод
193.	4407	Зүсмэл материал
194.	4408	Зормол буюу хуулмал арьс хуулга
195.	4409	Залгаасгүй, тодорхой дүрс хэлбэрт цул моднууд, хөндлөвч мод, модон шал
196.	4410	Зоргодсон хавтан
197.	4411	Модон хавтан

198.	4412	Фанер
199.	4413	Шахмал мод
200.	4414	Модон жааз
201.	4415	Модон авдар, хайрцаг, дамар, тавиур
202.	4416	Модон торх
203.	4417	Модон багаж, багажны гэр, иш, бариул, гутлын модон хэв
204.	4418	Барилгын модон эдлэл
205.	44181010	Цонх
206.	44181020	Тагтны хаалга
207.	44181030	Цонхны эд анги
208.	44182010	Хаалга
209.	44182020	Хаалганы хүрээ, босго
210.	4419	Гал тогооны модон эдлэл
211.	4421	Бусад модон эдлэл
212.	4812	Гулдмай, хавтгай ба хавтан хэлбэрт шүүлтүүр цаас
213.	4813	Тамхины цаас
214.	4814	Ханын цаас ба ханын бусад хучлага материал; цонхны зориулалттай гялгар цаас

215.	4816	Нүүрсжүүлсэн ба хуулбарладаг, буулгадаг хэвийн цаас
216.	4817	Дугтуй, захидлын цаас, ил захидал; бичгийн цаас, картонон хайрцаг, уут сав
217.	4818	Ариун цэврийн цаас, цаасан алчуур, бүтээлэг, өлгий, хувцас, эдлэл (өргөн нь 36см-аас ихгүй)
218.	4819	Цаас, картон, целлюлозан авдар, хайрцаг, уут, цүнх, хавтас
219.	4820	Тэмдэглэлийн цаас, дэвтэр, маягт, альбом
220.	48202000	Дэвтэр
221.	48205000	Альбом
222.	4821	Цаас, картонон бүх төрлийн шошго, хаяг
223.	4822	Цаас, картонон дамар, ороомог
224.	4823	Бусад цаас, картон, целлюлоз
225.	4901	Ном, товхимол
226.	4902	Сонин, сэтгүүл
227.	4903	Хүүхдийн зурагт ном
228.	4904	Нот
229.	4905	Газрын зураг
230.	4906	Архитектурын болон инженерийн төсөл, албан эх бичмэл буюу хуулбар
231.	4907	Шуудангийн марк, үнэт цаас

232.	49070090	Үнэт цаас
233.	4908	Хуулдаг зураг (шил, шаазан, модон дээр буулгах зориулалтын)
234.	4909	Ил захидал, урилга ба адил төстэй бусад хуудас
235.	4910	Бүх төрлийн хуанли
236.	4911	Хэвлэмэл бусад бүтээгдэхүүн
237.	5001	Мяндсыг нь хөвж, ороож авч болохуйц хүр хорхойн бүрхүүл
238.	5002	Торгоны түүхий эд (эрчлээгүй мяндас)
239.	5006	Жижиглэн худалдаалах зориулалтаар савласан торгон ээрмэл ба хүр хорхойн мяндас
240.	5007	Торгон даавуу
241.	5201	Хөвөн
242.	5601	Нэхмэлийн түүхий эдийн хөвөн ба тэдгээрээр хийсэн зүйлс
243.	5602	Эсгий
244.	5607	Оосор, татлага, олс, аргамж (хөвөн, ноосон, мяндсан)
245.	5608	Тор, өөш; загасны тор болон нэхмэлийн материалаар сүлжсэн бусад тор
246.	5609	Сүлжсэн бусад эдлэл
247.	5705	Бусад хивс ба дэвсгэр
248.	5801	Үслэг ба шениль даавуу

249.	58012210	Хилэн
250.	58019010	Хамба хилэн
251.	5802	Ширхэгт болон сэвсгэр даавуу, түүнтэй төстэй даавуу
252.	5803	Самбай даавуу
253.	6101	Сүлжмэл пальто, цув, дулаан хүрэм (эр)
254.	6102	Сүлжмэл пальто, цув, дулаан хүрэм (эм)
255.	6103	Эрэгтэйчүүдийн, эсвэл хөвгүүдийн, сүлжмэл костюм, хослол, пиджак, хүрэм, өмд, энгэрэвч болон мөрөвчтэй комбинзон, хагас урт өмд, богино өмд (усны хувцаснаас бусад)
256.	6104	Эмэгтэйчүүд, охидын, сүлжмэл костюм, хослол, пиджак, хүрэм, даашинз, банзал, өмдөн банзал, урт өмд, энгэрэвч мөрөвчтэй комбинзон, хагас урт өмд, богино өмд (усны хувцаснаас бусад)
257.	6105	Сүлжмэл дотуур цамц (эр)
258.	6106	Сүлжмэл дотуур цамц (эм)
259.	6107	Сүлжмэл дотуур хувцас (эр)
260.	6108	Сүлжмэл дотуур хувцас (эм)
261.	6109	Сүлжмэл футболка, майк
262.	6110	Свитер, пуловер, джемпер, жилет болон бусад сүлжмэл гадуур цамц
263.	6111	Хүүхдийн сүлжмэл хувцас ба хувцасны сүлжмэл тоног хэрэглэл
264.	6112	Биеийн тамирын, цанын, усны сүлжмэл хувцас

265.	6113	Нейлон, резин нэхмэл эдийн зүйлсэн хувцас
266.	6114	Сүлжмэл бусад хувцас
267.	6115	Сүлжмэл оймс, оймсон зүйлс
268.	6116	Сүлжмэл бээлий, ханцуйвч
269.	6117	Хувцасны сүлжмэл бэлэн эд анги, тоног хэрэглэл
270.	6201	Эрэгтэйчүүдийн, эсвэл хөвгүүдийн оёмол пальто, богино хүрэм, нөмрөг, цув, юүдэнтэй хүрэм (цанын хүрэм орно), салхи борооны цув, хүрэм болон бусад тэдгээртэй төстэй хувцас
271.	6202	Эмэгтэйчүүдийн, эсвэл охидын оёмол пальто, богино хүрэм, нөмрөг, цув, юүдэнтэй хүрэм (цанын хүрэм орно), салхи, борооны цув, хүрэм болон бусад гадуур хувцас
272.	6203	Эрэгтэйчүүдийн, эсвэл хөвгүүдийн костюм, хослол, пиджак, хүрэм, урт өмд, энгэрэвчтэй болон мөрөвчтэй комбинзон, хагас урт өмд, богино өмд (усны хувцас орохгүй)
273.	6204	Эмэгтэйчүүдийн, эсвэл охидын костюм, хослол, пиджак, хүрэм, даашинз, банзал, өмдөн банзал, урт өмд, энгэрэвчтэй болон мөрөвчтэй комбинзон, хагас урт өмд, богино өмд (усны хувцас орохгүй)
274.	6205	Оёмол дотуур цамц (эр)
275.	6206	Оёмол дотуур цамц (эм)
276.	6207	Оёмол дотуур хувцас (эр)
277.	6208	Оёмол дотуур хувцас (эм)
278.	6209	Хүүхдийн оёмол хувцас ба хувцасны оёмол тоног, хэрэглэл
279.	6210	Нейлон, резин материалаар хийсэн оёмол хувцас

280.	6211	Биеийн тамирын оёмол хувцас
281.	6212	Хөхний даруулга, бүс, тэлээ (оёмол)
282.	6213	Нусны алчуур
283.	6214	Шаль, ороолт, хүзүүний алчуур, толгойны алчуур, гивлүүр болон тэдгээртэй төстэй зүйлс
284.	6215	Зангиа, эрвээхэй зангиа, хүзүүний алчууран зангиа
285.	6216	Бээлий, ханцуйвч (оёмол)
286.	6217	Хувцасны оёмол бусад тоног, эд анги
287.	6301	Хөнжил ба аяны хөнжил
288.	6302	Ор, ширээ, ариун цэвэр ба гал тогооны цагаан хэрэглэл
289.	6303	Хөшиг (цонх буюу орны)
290.	6304	Орны бүтээлэг, аравч, тавилгын даавуун зүйлс
291.	6305	Баглаа боодлын уут, шуудай
292.	6306	Брезент, саравч, нарны хаалт, майхан, төрөл бүрийн завины дарвуул, аян замын хэрэглэл
293.	6307	Бусад бэлэн эдлэл, хувцасны загвар
294.	6308	Хивс, ширээний бүтээлэг, амны алчуур хийхэд зориулсан иж бүрдэл даавуу ба утас, ээрмэл
295.	6401	Ус нэвтэрдэггүй гутал

296.	6402	Каучук буюу хуванцар ул, түрийтэй гутал
297.	6403	Савхин түрийтэй гутал
298.	64031900	Биеийн тамирын гутал
299.	64035100	Жинхэнэ ширэн ултай богино түрийтэй гутал
300.	64035900	Жинхэнэ ширэн ултай бусад гутал
301.	64039100	Богино түрийтэй ширэн бусад гутал
302.	6404	Даавуун түрийтэй гутал
303.	6405	Бусад төрлийн гутал
304.	64059010	Эсгий гутал
305.	64059020	Үслэг арьсан гутал
306.	6406	Гутлын эд анги, улавч, өсгий
307.	6501	Бүрх малгайн хэлбэр оруулаагүй, хүрээ гаргаагүй эсгий хэв, хэлбүүр болон орой; хавтгай болон бортого хэлбэрийн эсгий бэлдэц (туушид нь эсгэсэн бортого орно)
308.	6504	Янз бүрийн материалан туузыг сүлжиж, эсвэл зүйж хийсэн, доторлосон буюу доторлоогүй, чимэглэсэн эсвэл чимэглээгүй бүрх малгай болон бусад малгай
309.	6505	Сүлжмэл, торон нэхмэл, эсгий, эсвэл бусад нэхмэл даавуу (гэхдээ туузаар биш)-гаар хийсэн, доторлосон, эсвэл доторлоогүй, чимэглэсэн буюу чимэглээгүй бүрх малгай, бусад малгай; янз бүрийн материалаар хийсэн, доторлосон, эсвэл доторлоогүй, чимэглэсэн буюу чимэглээгүй үсний тор
310.	6506	Доторлосон эсвэл доторлоогүй, чимэглэсэн буюу чимэглээгүй бусад малгай

311.	6507	Малгайны бүслүүр, дотор, гадар, дулаалга, суурь, саравч болон бүч
312.	6601	Шүхэр, халхавч
313.	6602	Таяг, тулгуур, ташуур
314.	6702	Хиймэл цэцэг, навч, жимс
315.	6704	Хиймэл үс, сахал, хөмсөг, сормуус, гэзэг
316.	6801	Байгалийн чулуугаар хийсэн өнгөлгөөний хавтан
317.	6805	Зүлгүүр, үрүүл
318.	6806	Эрдэс хөвөн, дулаан, дуу тусгаарлагч материал, бүтээгдэхүүн
319.	6807	Хар ба тослог цаас, асфальт
320.	68071010	Хар цаас
321.	68079000	Бусад хар цаас
322.	6808	Сүрэл, модны үртэс, зоргодос, зах зэрэг материалаар хийсэн хавтан, хавтанцар, гулдмай
323.	6810	Цемент, бетон болон хиймэл чулуугаар хийсэн бүтээгдэхүүн, тоосго, барилга, замын хавтан
324.	68101110	Барилгын блок
325.	681091	Барилгын угсармал хийц
326.	6814	Гялтгануур ба түүгээр хийсэн бүтээгдэхүүн
327.	6901	Керамик тоосго, гулдмай, хавтанцар

328.	6903	Галд тэсвэртэй бусад вааран эдлэл
329.	6907	Шалны, өнгөлгөөний, шигтгэмлийн зориулалттай паалангүй вааран зүйлс
330.	6908	Шалны, өнгөлгөөний, шигтгэмлийн зориулалттай паалантай вааран зүйлс
331.	6909	Лабораторийн шаазан сав суулга ба шаазан тэвш, торх, лонх
332.	6910	Шаазан угаагуур болон сантехникийн бусад бүтээгдэхүүн
333.	69109010	Тосгуур, угаагуур
334.	69109020	Ус хураагуур
335.	69109030	Жорлонгийн тосгуур
336.	6911	Хоол унд, гал тогоо, ахуйн ба ариун цэврийн шаазан эдлэл
337.	6912	Шаазан эдлэлээс бусад вааран бүтээгдэхүүн
338.	6914	Керамикан бусад эдлэл
339.	70049010	Цонхны шил
340.	70049090	Бусад хавтгай шил
341.	7009	Толь
342.	7010	Шилэн лонх, сав, домбо, ваар, ампул
343.	7011	Чийдэнгийн шил
344.	7013	Ахуйн ба бичиг хэргийн шилэн хэрэглэл

345.	7013	Шилбэтэй шилэн хундага (шилэн керамикаар хийснээс бусад)
346.	7013	Болор
347.	7013	Ундны шилэн бусад аяга, хундага (шилэн керамикаар хийснээс бусад)
348.	7013	Хоол ундны (ундны аяга, хундаганаас бусад), гал тогооны зориулалттай, шилэн керамикаар хийснээс бусад шилэн эдлэл
349.	7013	Болор (бусад)
350.	7014	Дохиоллын ба хараа зүйн шилэн зүйлс
351.	7015	Цагны шил ба хүнхэр, хотгор, хөндий шилэн зүйлс
352.	7017	Эм найруулгын хэмжээст буюу хэмжээсгүй шилэн сав
353.	7018	Гоёлын шилэн зүүлт, хиймэл сувд, үнэт ба хагас үнэт чулууны дууриамал
354.	7019	Шилэн мяндас, хөвөн
355.	7020	Шилэн бусад эдлэл
356.	7310	300 л-ээс доош багтаамжтай, төмөр, гангаар хийсэн нөөцлөх сав, цистерн, торх
357.	7311	Хий хадгалах төмөр буюу ган сав
358.	7312	Цахилгаан тусгаарлагчгүй, төмөр, эсвэл ган томсон утас, олс, кабель, сүлжсэн тууз, татлага болон эдгээртэй төстэй зүйлс
359.	7313	Өргөстэй буюу өргөсгүй ган, төмөр утас
360.	7314	Төмөр ба ган утсаар хэрсэн, тор, сараалж, хайс, сунгасан ган, төмөр утас
361.	7315	Төмөр ба гангаар хийсэн гинж, түүний эд хэсэг

362.	7317	Тавтай хадаас, товруу, бичгийн хавчаар, үдээс
363.	7318	Эрэг, татуурга, гархи, тэвх, чагт, жийргэвч зэрэг ган төмрөөр хийсэн зүйлс
364.	7319	Оёдол ба нэхмэлийн зүү, шөвөг зэрэг төмрөөр хийсэн гар хөдөлмөрийн зүйлс
365.	7320	Ган төмрөөр хийсэн нум, түүний пүрш
366.	7321	Зуух, пийшин, зуухны сараалж, хүнсний зүйл бэлтгэх зуух (төвлөрсөн халаалтын системийн туслах бойлертойг оруулна), барбекью, нүүрсний тэвш, хийн плитканы цагираг, хавтан халаагуур болон эдгээртэй төстэй, төмөр, эсвэл гангаар хийсэн, гэр ахуйн цахилгаан биш хэрэгсэл болон тэдгээрийн эд анги
367.	7322	Ган төмрөөр хийсэн, радиатор, түүний эд анги, агаар хуваарилах төхөөрөмж, сэнс
368.	73221100	Ширмэн радиатор
369.	73221900	Бусад радиатор
370.	7323	Ган төмрөөр хийсэн ахуйн хэрэгцээний зүйлс
371.	7324	Сантехникийн төмөр ба ган эдлэл
372.	7325	Ган ба төмрөөр цутгаж хийсэн бусад эдлэл
373.	7326	Төмөр ба гангаар хийсэн бусад эдлэл
374.	7408	Зэс утас
375.	7413	Цахилгаан тусгаарлах бүрхүүл суулгаагүй зэс утас, сүлжмэл тууз
376.	7415	Зэс ба хар металлаар хийсэн хадаас, үдээс
377.	7418	Гал тогооны бусад эдлэл

378.	74182000	Сантехникийн төхөөрөмж, түүний эд анги
379.	7419	Бусад зэс эдлэл
380.	7506	Зузаан, нимгэн хавтанцар, тууз ба ялтас
381.	7507	Никель хоолой, тэдгээрийн холбох хэсэг
382.	7508	Никелээр хийсэн бусад эдлэл
383.	7601	Боловсруулаагүй хөнгөн цагаан
384.	7603	Хөнгөн цагаан хялгас ба нунтаг
385.	7604	Хөнгөн цагаан цулдан, ба элдэв хэлбэрт огтолбор
386.	7605	Хөнгөн цагаан утас
387.	7608	Хөнгөн цагаан хоолой
388.	7609	Хөнгөн цагаан хоолойн холбох хэсэг
389.	7610	Хөнгөн цагаан бүтэц, эд анги
390.	7612	300 л-ээс доош багтаамжтай хөнгөн цагаан цистерн, торх, лааз, хөндий хүрд хайрцаг, тэдгээртэй төстэй зүйлс
391.	7613	Шахсан ба шингэрүүлсэн хийн хөнгөн цагаан сав
392.	7614	Цахилгаан тусгаарлагчгүй, хөнгөн цагаан томсон утас, кабель, сүлжсэн тууз болон тэдгээртэй төстэй зүйлс
393.	7615	Ахуйн зориулалттай бусад зүйлс, сантехникийн төхөөрөмж, эд анги
394.	76152000	Сантехникийн төхөөрөмж ба түүний эд анги

395.	7616	Хөнгөн цагаан бусад эдлэл
396.	7907	Цайран бусад эдлэл
397.	8201	ХАА, ойн аж ахуйн зориулалттай гар багажууд
398.	8202	Хөрөө, хөрөөний ир
399.	8203	Хуурай, өрөвтөл, бахь зэрэг гар багажууд
400.	8204	Эрэг, боолт тайлах, чангалах түлхүүрүүд
401.	8205	Бусад газарт дурдагдаагүй гар багаж
402.	8206	Гар багажнуудын иж бүрдэл
403.	8207	Механик дамжлагатай, дамжлагагүй гар багаж, металл болох суурь машинд зориулсан сольдог багаж
404.	8208	Машин, механик тоног төхөөрөмжид зориулагдсан хутга ба огтлогч багаж
405.	8211	Ердийн буюу хөрөө маягийн иртэй хутга, тэдгээрийн ир
406.	8212	Сахлын хутга ба түүний ир
407.	8213	Оёдлын болон бусад хайч, тэдгээрийн ир
408.	8214	Огтлох, зүсэх зүйлс
409.	8215	Хоол цайны халбага, сэрээ, шанага зэрэг гэр ахуйн бусад эдлэл
410.	8301	Хар металлаар хийсэн ил, далд цоож
411.	8302	Мебель, хаалга, цонх, шат зэргийг бэхлэх, холбох хэсэг

412.	8303	Төмөр шүүгээ, хайрцаг
413.	8304	Хар ба өнгөт металлаар хийсэн бүртгэлийн шүүгээ, бичгийн хэрэглэл
414.	8305	Хар ба өнгөт металлаар хийсэн үдэгч, цаасны хавчаар болон бусад бичгийн хэрэгсэл
415.	8306	Хар ба өнгөт металлан, цахилгаан биш хонх, гоёл чимэглэлийн зүйлс
416.	8307	Хар ба өнгөт металлан арматуртай буюу арматургүй уян хоолой
417.	8308	Хувцасны болон аяны хэрэглэлийн хар ба өнгөт металлан товч, дэгээ зэрэг
418.	8309	Хар болон өнгөт металлаар хийсэн бөглөө чигжээс таг
419.	8310	Хар ба өнгөт металлаар хийсэн нэр хаягийн хэв, тоон болон бусад тэмдэгтүүд
420.	8311	Хар ба өнгөт металл, карбидаар хийсэн утас, саваа, хоолой, хуудас
421.	8412	Бусад хөдөлгүүр
422.	8413	Шингэн зүйлсийн зарцуулалтыг хэмжих төхөөрөмжтэй, эсвэл төхөөрөмжгүй насос; шингэн зүйлсийн татуурга
423.	8415	Өрөөний агаар тохируулах төхөөрөмж, хөдөлгүүрт салхилуур
424.	84151000	Хана буюу цонхонд бэхлэх агааржуулагч төхөөрөмж
425.	8416	Шингэн түлш шүрших, хий болон хатуу түлш цацах хэрэгсэл
426.	8418	Хөргөх, хөлдөөх цахилгаан буюу цахилгаан биш төхөөрөмжүүд
427.	84182100	Ахуйн зориулалттай шахуургат хөргөгч
428.	84182900	Ахуйн зориулалттай бусад хөргөгч

429.	8422	Сав суулга, лонх угаах машин, савлах, хатаах, хаяг наах, бөглөх, хийжүүлэх төхөөрөмж
430.	8423	Барааг жинлэх, жинлүүрийг хянах тооцох зориулалтын төхөөрөмж
431.	84241000	Гал унтраагч (цэнэгтэй байж болно)
432.	8425	Чингэлэгтэй өргөгч, эргүүр, өргүүр, гадаснаас бусад өргүүр, өргөгч
433.	84439900	Бусад эд анги хэрэгсэл
434.	8450	Гэр ахуйн, эсвэл угаалга цэвэрлэгээний газрын зориулалттай угаалгын машин (угаах, хатаах хос үйлдэлтэй машин орно)
435.	8451	Нэхмэлийн материалыг угааж цэвэрлэх, мушгих, хатаах, индүүдэх, боох, цайруулах, будах төхөөрөмж
436.	8452	Оёдлын машин, түүний зүү, ширээ, нүд, таг
437.	84521000	Ахуйн хэрэглээний оёдлын машин
438.	8460	Хуулах, зорох, зүлгэх зэрэг үйлдэл хийх машин
439.	8462	Дархны төхөөрөмж
440.	8464	Чулуу, керамик, бетон зэрэг материалыг боловсруулах суурь машин
441.	8465	Мод, үйс, яс, хуванцар болон бусад материалд боловсруулалт хийх суурь машин
442.	8466	Металл боловсруулах, огтлох, зорох зэрэг суурь машин, дархны төхөөрөмжийн эд анги
443.	8467	Хийн буюу цахилгаан биш моторт гар багаж.
444.	8468	Гагнуурын хийн машин, аппарат

445.	8469	Бичгийн болон эх бичиг боловсруулах машин
446.	8470	Тооны машин, кассын аппарат, тоолуурт бусад аппарат
447.	8471	Мэдээлэл боловсруулалтын автомат машинууд ба тэдгээрийн бүрдэл хэсэг
448.	84713000	Мэдээллийг боловсруулах зөөврийн автомат машин
449.	84718000	Мэдээлэл боловсруулах автомашины блок
450.	8472	Конторын бусад төхөөрөмж
451.	84721000	Хувилагч машин
452.	8473	Бичгийн эх бэлтгэх, тооцоолох, мэдээллийн зэрэг машинуудад зориулсан эд анги хэрэгсэл
453.	8474	Шороо чулуу ялгах, шигших, таллах, зуурах, холих машин механизм
454.	84742000	Эрдэс бүтээгдэхүүнийг бутлах буюу нунтаглах машин
455.	84749000	Эрдэс бүтээгдэхүүнийг шигших, ялгах угаах, бутлах, нунтаглах машины эд анги
456.	8482	Холхивч, эд анги
457.	8487	Машин тоног төхөөрөмжийн зориулалттай цахилгааны холбогч, тусгаарлагч, ороомог ороогүй эд анги
458.	8501	Цахилгаан хөдөлгүүр болон генератор (генераторын төхөөрөмж орохгүй)
459.	8502	Цахилгаан үүсгүүрийн төхөөрөмж болон эргэлтийг цахилгаанд хувиргагч төхөөрөмж
460.	8503	Цахилгаан хөдөлгүүр үүсгүүрийн төхөөрөмжийн үндсэн буюу зориулалтын эд анги
461.	8504	Цахилгааны трансформатор, статик хувиргагч (жишээ нь: шулуутгагч) болон индуктор

462.	8505	Цахилгаан соронз; тогтмол соронз болон соронзжуулсны дараа тогтмол соронз болдог зүйлс, цахилгаан-соронзон эсвэл тогтмол соронзтой баригч, хавчаар болон эдгээртэй төстэй тогтоон баригч хэрэгсэл, цахилгаан соронзон муфт, залгагч болон тоормос, өргүүрийн цахилгаан-соронзон толгой
463.	8506	Анхдагч элемент болон анхдагч зай
464.	8507	Тэгш өнцөгт (квадрат орно) эсвэл тэгш өнцөгт бус хэлбэрийн цахилгаан аккумулятор (тэдгээрийн сепаратор орно)
465.	8508	Цахилгаан хөдөлгүүртэй гар багаж
466.	85081100	Тоос сорогч
467.	8509	Гэр ахуйн зориулалттай, өөртөө цахилгаан мотор бүхий цахилгаан-механик хэрэгсэл
468.	8510	Өөртөө цахилгаан мотор бүхий сахлын машин, үс засах, үс хяргах хэрэгсэл
469.	8511	Оч-асаагуурт, эсвэл дөл-асаагуурт дотоод шаталтын хөдөлгүүрүүдэд ашигладаг цахилгаан очлуур, эсвэл асаах төхөөрөмж (жишээ нь: асаах соронз, соронзон динам, асаах ороомог, оч хаягч, уугих оч хаягч, стартер мотор); генератор (жишээ нь: динам, хувьсах гүйдлийн генератор) болон дээрх хөдөлгүүрүүдтэй хамт хэрэглэгддэг таслах хэрэгсэл
470.	8512	Унадаг дугуй болон моторт тээврийн хэрэгсэлд хэрэглэгддэг цахилгаан гэрэлтүүлгийн эсвэл дохиоллын төхөөрөмж, шил арчигч, цас мөс хайлуулагч, цанталтаас хамгаалагч
471.	8513	Эрчим хүчний өөрийн эх үүсвэр (жишээ нь: хуурай зай, аккумулятор, соронз)-ээр ажиллахаар хийгдсэн зөөврийн цахилгаан чийдэн
472.	8515	Хатуу, зөөлөн гагнуурын лазерт буюу туяат цахилгаан машин аппарат
473.	8516	Ус хурдан буцалгагч, эсвэл халууныг хадгалдаг ус буцалгагч, дүрдэг халаагч; орчны агаарыг халаах цахилгаан аппарат болон газрын хөрс халаах аппарат; үсчний цахилгаан халаагуурт аппарат (жишээ нь: үс хатаагч, үс ороогч, үс буржийлгах хавчаарын халаагч) болон гар хатаагч; цахилгаан индүү; гэр ахуйн зориулалтын цахилгаан халаагуурт бусад хэрэгсэл

474.	85164000	Цахилгаан индүү
475.	85166000	Цахилгаан зуух
476.	8528	Телевизийн нэвтрүүлэг хүлээн авах аппаратгүй монитор болон проектор; телевизийн нэвтрүүлэг хүлээн авах аппарат (корпуст нь радиогийн нэвтрүүлэг хүлээн авах, дуу, видео бичлэг хийх, сэргээх аппарат угсрагдсан, эсвэл угсрагдаагүй)
477.	8528.72	Ахуйн зориулалттай телевизор
478.	8529	Радио, телефон, телеграф, телевизор, нэвтрүүлгийн аппаратуудын эд анги
479.	8531	Бусад дуут болон гэрлэн дохиот цахилгаан төхөөрөмж
480.	8532	Тогтмол, хувьсах, тохируулгат багтаамжийн цахилгаан конденсатор
481.	8533	Цахилгааны эсэргүүцэл хэмжих хэрэгсэл
482.	8534	Хэвлэмэл хэлхээнүүд
483.	8544	Тусгаарлагчтай утас (пааландсан, эсвэл аноджуулсан нь орно), кабель (коаксиаль кабель орно) болон холбогчтой хэсгээр тоноглогдсон буюу тоноглогдоогүй, тусгаарлагчтай бусад цахилгаан дамжуулагч; цахилгаан дамжуулагчтай хамт угсрагдсан, эсвэл угсрагдаагүй буюу холбогч хэсгээр тоноглогдсон, эсвэл тоноглогдоогүй, бүрээстэй мяндсаар хийсэн оптик мяндсан кабель
484.	8545	Төрөл бүрийн электрод
485.	8546	Төрөл бүрийн материалаар хийсэн цахилгаан тусгаарлагч
486.	8547	Цахилгаан машин, аппарат, төхөөрөмжийн зориулалттай, цутгах явцад угсрагдсан металлан аливаа жижиг хэсэг (жишээ нь: чийдэнгийн патрон)-ийг үл тооцсоноор бүхэлдээ тусгаарлагч материалаас бүрдсэн тусгаарлагч хэрэгсэл цахилгааны утасны зориулалттай, үндсэн металлаар хийсэн, тусгаарлагч материалаар доторлосон хоолой болон тэдгээрийн холбоос

487.	8548	Бусад цахилгаан эд анги хэрэглэл
488.	9101	Үнэт бугуйн болон халаасны цаг
489.	9102	Бугуйн болон халаасны бусад цаг
490.	9103	Ханын болон ширээний цаг
491.	9105	Бусад цаг
492.	9106	Бичлэгийн төхөөрөмжтэй бүртгэх зориулалттай цаг
493.	9107	Цагийн механизмт буюу цагийн хам хөдөлгүүрт хугацааны реле
494.	9108	Бугуй, халаасны цагны угсарсан буюу нийлүүлсэн байдалтай механизм
495.	9109	Бусад цаганд зориулсан угсармал буюу нийлмэл байдалтай механизм
496.	9111	Бугуйн ба халаасны цагны гэр (гадар), түүний эд анги
497.	9112	Бусад цагны гэр, тэдгээрийн эд анги
498.	9113	Бугуйн болон халаасны цагийн оосор, тууз, бугуйвч маягийн оосор
499.	9114	Бүх төрлийн цагны бусад хэсэг
500.	9201	Төгөлдөр хуур
501.	9202	Чавхдаст хөгжмийн бусад зэмсэг (гитар, хийл, босоо ятга)
502.	9205	Үлээвэр хөгжмийн зэмсэг (модон бишгүүр, бүрээ, хөөрөгт цуур)
503.	9206	Цохиур хөгжмийн зэмсэг

504.	9207	Цахилгаан хөгжмийн зэмсэг
505.	9208	Аялгуут хайрцаг
506.	9209	Хөгжмийн зэмсгүүдийн эд анги
507.	9401	Дэлгэгддэг буюу дэлгэгддэггүй мебель суудал, тэдгээрийн хэсэг
508.	9402	Эмнэлгийн зориулалттай мебель
509.	9403	Бусад мебель ба түүний эд анги
510.	94031000	Ажлын өрөөний төмөр мебель
511.	94032000	Бусад төмөр мебель
512.	94033000	Ажлын өрөөний модон мебель
513.	94034000	Гал тогооны өрөөний модон мебель
514.	94035000	Унтлагын өрөөний модон мебель
515.	94036000	Модон бусад мебель
516.	94037000	Хуванцар мебель
517.	94038100	Хулс буюу хулслаг дал модоор хийсэн мебель
518.	9404	Гудасны тавиур, гудас, хаваастай хөнжил, бүтээлэг, дэр, явган сандал
519.	9405	Гэрэлтүүлгийн хэрэгсэл, түүний эд анги
520.	9406	Гэрийн угсармал хийц

521.	9503	Тоглоомын загвар
522.	9504	Хөгжөөнт тоглоомын зүйлс
523.	9505	Баяр ёслол, багт наадам, илбэ болон тэдгээрт зориулсан зүйлс
524.	9506	Биеийн тамирын дасгал, гимнастик, хөнгөн атлетик болон бусад спортын (ширээний теннис орно), эсвэл талбайн тоглоомын зориулалттай, бусад газар заагдаагүй хэрэгсэл, төхөөрөмж, усанд сэлэлтийн болон завины уралдааны сан
525.	9506.11	Цана
526.	9507	Загасны уурга, дэгээ болон бусад хэрэглэл
527.	9508	Сонирхолтой бусад тоглоом
528.	9601	Сийлбэрт зориулсан амьтны гаралтай яс бусад материал (цутгамал зүйлс орно)
529.	9602	Сийлбэрт зориулсан ургамал эрдсийн гаралтай материал, тэдгээрээр хийсэн зүйлс
530.	9603	Шүүр, сойз, ариун цэвэр, гоо сайхан, бичгийн зориулалтын бийр, багс
531.	9604	Шигшүүр ба гар шигшүүр
532.	9605	Аяны цүнх, сав
533.	9606	Төрөл бүрийн товч, тэдгээрийн эд анги
534.	9607	Цахилгаан товч ба түүний эд анги
535.	9608	Тосон бал, эсгий болон сэвсгэр материалан хошуут фломастер болон маркер, бэхээр бичдэг үзэг, стилографын үзэг болон бусад үзэг, олшруулагч стилограф; эргэддэг, эсвэл автомат харандаа, үзэг тогтоогч, харандаа тогтоогч ба тэдгээртэй төстэй бусад тогтоогч

536.	9609	Төрөл бүрийн харандаа, цэрд
537.	9610	Зураг бичгийн зориулалттай самбар
538.	9611	Тамга, тэмдэг, дугаар тавигч, түүнтэй төстэй зүйл
539.	9612	Бичгийн болон түүнтэй төст машины лент, бэх
540.	9613	Тамхины асаагуур, чулуу, бялтнаас бусад эд анги
541.	9614	Гаанс
542.	9615	Сам, үсний даруулга
543.	9616	Үнэртэн, ариун цэврийн ус шүршигч
544.	9617	Халуун сав
545.	9618	Хувцас, хувцасны загвар өмсгөх зориулалтын хиймэл хүн
546.	9619	Ариун цэврийн хэрэглэл, тампон, живх, нярайн живх болон янз бүрийн материалаар хийсэн, эдгээртэй төстэй зүйлс